

OPINNÄYTETYÖ

Taidot elämään- hanke ja yhdenvertaisuus Yhdenvertaisuustietoinen coachaus

Sointu Condé

Yhteisöpedagogin koulutusohjelma AMK

210 op

Arvioitavaksi jättämisaika

4/2021

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogin koulutusohjelma AMK

Tekijät: Sointu Condé

Opinnäytetyön nimi: Taidot elämään- hanke ja yhdenvertaisuus – Yhdenvertaisuustietoinen coachaus

Sivumäärä: 45 ja 6 liitesivua

Työn ohjaaja: Antti Pelttari

Työn tilaaja: Lasten ja nuorten säätiö

Tämän opinnäytetyö tilaaja on Lasten ja nuorten säätiö. Kehittämistyö tehtiin säätiön Taidot elämään- hankkeessa. Opinnäytetyöni käsittelee kyseisen hankkeen coachien eli elämäntaitovalmentajien perehdytyskoulutuksen ja siihen liittyvän yhdenvertaisuusosion kehittämistä sekä coachien valmennustyössä käytettävän työkalupakin päivittämistä yhdenvertaisuustietoiseksi. Tarve nousi esiin, kun Lasten ja nuorten säätiössä oltiin päivittämässä yhdenvertaisuussuunnitelmaa ja työntekijöille järjestettiin yhdenvertaisuuskoulutus.

Kehittämistyön tavoite oli luoda Taidot elämään- hankkeen coachien perehdytyskoulutukseen yhdenvertaisuusosio, koska sellainen koulutuksesta kokonaan puuttui. Osion sisältö oli tarkoitus kehittää sellaiseksi, että osallistujat saisivat riittävästi yhdenvertaisuustietoa ja -tietoisuutta toimia VALMA- luokissa yhdenvertaisesti ja jakaa yhdenvertaisuustietoutta mahdollisesti myös VALMA- oppilaille. Toisena tavoitteena oli luoda ulkoasultaan selkeä ja toimiva yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki.

Kehittämistyön aloitettiin Webropol-kyselyllä. Muita kehittämismenetelmiä olivat Taidot elämään- hankkeen ja Lasten ja nuorten säätiön toiminnan havainnoiminen, coachien antamien koulutuspalautteiden ja valmennusraporttejen tutkiminen sekä keskustelut muutaman coachin ja Taidot elämään- hankkeen kehittäjän Anna-Maija Lahtisen kanssa. Coachien työkalupakin harjoitukset käytiin läpi yksitellen, ulkoasua selkeytettiin ja harjoitukset päivitettiin yhdenvertaisuustietoiseksi. Koronapandemiasta johtuvaan etätyöskentelyyn kehitettiin aivan uusia harjoituksia ja vanhoja muokattiin sopiviksi etäohjaukseen. Jos Taidot elämään- hankkeen työkalupakki olisi ladattavissa, se olisi arvokas lisämateriaali kaikille nuorten kanssa työskenteleville.

Havainnoinneista kävi ilmi se, että yksilön yhdenvertaisuustietoisuus ei ole itsestään selvyys. Havainnoinnit antoivat tärkeää tietoa siitä, miten coachit, dreamsterit, opettajat ja taiteilijaohjaajat toimivat lähi- ja etäohjauksessa. Havaintojen avulla voidaan kehittää lisäkoulutuksia, jotta toiminta olisi yhdenvertaista. Koska coachien koulutuspalautteista kävi ilmi, ettei kaikkien mielestä perehdytyskoulutuksen yhdenvertaisuusosio ollut tarpeellinen, kehittäisin sitä edelleen. Yhdenvertaisuusajattelu pitäisi pystyä käynnistämään kohderyhmälle räätälöidyn asiasisällön ja harjoitusten avulla.

Se, miten tärkeänä yhdenvertaisuutta pitää tai mitkä asiat ylipäänsä liittyy siihen, riippuu yksilön omasta asenteesta, henkilöhistoriasta ja perhetaustasta. Yhdenvertaisuustietoisuus on taito, jota pitää jatkuvasti harjoittaa ja reflektoida. Jokainen meistä voi toimia yhdenvertaisemman maailman puolesta. Pienikin teko yhtenvertaisuuden puolesta on iso teko.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme: Community Educator

Author: Sointu Condé

Title: The Skills for Life project and equality – Equality-conscious coaching

Number of Pages: 45 and 6 attachment pages

Supervisor: Antti Pelttari

Commissioned by: The Children and Youth Foundation

This thesis was commissioned by the Children and Youth Foundation. The development work was done as part of the foundation's Skills for Life project. My thesis is on the development of equality in the orientation training for the project's coaches, as well as the updating of coaching materials to be more equality-conscious. The need for this was recognized when the Children and Youth Foundation updated its equality plan and arranged equality training for its staff.

The aim of the development work was to create a segment on equality in the orientation training of Skills for Life coaches, since no such training was being given previously. The content of this segment was to be developed in such a way that participants would gain sufficient information and consciousness regarding equality that they could coach according to those principles as well as, ideally, promote equality consciousness in Valma classes. The secondary goal was to create a clear and functional toolkit for coaching.

The development work began with a Webropol survey. Other methods included observing the activities of the Skills for Life project and the Children and Youth Foundation, researching training feedback and reports from the coaches, and interviews with select coaches and Anna-Maija Lahtinen, the creator of the Skills for Life project. The exercises in the existing coaching toolkit were reviewed individually, the layout was clarified, and the exercises were updated to be equality-conscious. Existing exercises were adapted and entirely new exercises were developed for the purpose of remote training due to the coronavirus pandemic. If the exercise toolkit of the Skills for Life project were available for download it would be a valuable resource for all youth workers.

My observations showed that an individual's awareness of equality is not a given. They provided important information how coaches, dreamsters, teachers and artist instructors are working both locally and remotely. The findings can be used to develop supplementary training for further promoting equality. Feedback from the coaches indicated that not all considered the equality segment an important part of orientation, meaning there is still room for development. Tailor-made content and exercises ought to foster equality-mindedness.

One's view of the importance and even the meaning of equality are affected by one's personal views, history, and family background. Equality awareness is a skill that requires regular practice and awareness. Each of us can work for a more equal world. Even a small step toward equality is a significant act.

Keywords: equal, equality, development work, develop, coaching, coach

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	TARVE JA TAUSTA.....	7
	2.1 Lasten ja nuorten säätiö	7
	2.2 Taidot elämään- hanke.....	11
	2.3 VALMA.....	13
	2.4 Coachaus eli elämäntaito- valmennus.....	14
3	YHDENVERTAISUUS	17
	3.1 Yhdenvertaisuus ja tasa- arvo	17
	3.2 Positiivinen erityiskohtelu	20
4	TIETOPERUSTA.....	21
	4.1 Sosiaalipedagogiikka	21
	4.2 Sosiokulttuurinen innostaminen	22
	4.3 Osallistaminen ja toimijuus	24
	4.4 Sosiaalinen vahvistaminen.....	25
	4.5 Soveltava taide.....	26
5	TAVOITTEET	28
	5.1 Coach-koulutuksen kehittäminen	28
	5.2 Coachien työkalupakin muokkaaminen yhdenvertaisuustietoiseksi.....	29
6	TOIMENPITEET	30
	6.1 Laadullinen tutkimus	30
	6.2 Lähestymistapa	30
	6.3 Menetelmät	30
7	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	33
	7.1 Taidot elämään- hankkeen coach- koulutus ja yhdenvertaisuusosio	33
	7.2 Yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki	37
8	YHTEENVETO	38
	8.1 Kehittämisehdotukset.....	38
	8.2 Pohdintaa	38
	LÄHTEET	41
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Kasvoin onnekseni yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon ilmapiirissä. Pikkutyttönä äidinäitini ompeli minulle tummapintaisen mollamaijan, joka on minulla vieläkin tallella. Alaluokilla paras ystäväni oli tummaihoisen ja muistan, kuinka me yhdessä taistelimme kotipihallamme rasistisesti nimitteleviä kiusaajia vastaan. Kotona olohuoneemme seinällä roikkui valtava kansalaisoikeusaktivisti Angela Davisin juliste. Perheessämme ei koskaan käytetty N-sanaa enkä vieläkään kykene sitä lausumaan ääneen. Perheessämme ei myöskään koskaan puhuttu naisten ja miesten töistä; äitini remontoi asuntoja ja ompeli vaatteita, isäpuoleni teki kotitöitä ja nikkaroi huonekaluja. Taustani huomioon ottaen ei ole siis mikään ihme, että yhdenvertaisuusasia puhuttelee minua edelleen vahvasti.

Suorittaessani vuoden 2020 alussa kolmatta ammatillista harjoitteluani Lasten ja nuorten säätiössä Taidot elämään- hankkeessa osallistuin säätiön työntekijöille pidettyyn yhdenvertaisuuskoulutukseen. Koulutuksessa kävimme osallistavan taiteen menetelmiä käyttäen läpi muun muassa säätiön yhdenvertaisuuden toteuttamista ja toteutumista.

Lounastauolla juttelimme harjoitteluohjaajani kanssa ja yhdessä totesimme, että myös Taidot elämään- hankkeen coachien pitäisi olla yhdenvertaisuustietoisia, ja että coach-koulutus kaipasi yhdenvertaisuusosiota. Kerroimme ajatuksistamme säätiön toiminnanjohtajalle ja näin minulla oli sekä paikka Kehittävää harjoitteluani varten että tilaaja opinnäytetyölleni.

Yhdenvertaisuuskoulutuksen jälkeen säätiössä aloitettiin välittömästi yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen. Suunnitelma piti sisällään useita eri kehittämistyömenetelmiä ja se koski kaikkia säätiön hankkeita. Yhdeksi kehittämismenetelmäksi valikoitui säätiön eri hankkeiden toiminnan havainnointi, johon ajateltiin pyytää säätiön ulkopuolelta apua. Innoissani ilmoitauduin vapaaehtoiseksi.

Havainnoimistyön myötä osuuteni säätiön yhdenvertaisuuskehittämistyössä laajeni ja olin innoissani siitä, miten paljon saisin materiaalia opinnäytetyötäni varten. Opinnäytetyön kehittämistyö rajattiin kuitenkin heti alkuunsa koskemaan vain Taidot elämään- hankkeen coach-koulutusta ja työkalupakin päivittämistä yhdenvertaisuustietoseksi; muuten aihe olisi paisunut laajaksi käsitellä opinnäytetyössä. Myöhemmin totesimme myös, että koronapandemian takia työkalupakkiin pitäisi myös saada etäohjausta varten harjoituksia.

Koska opinnäytetyöni käsittelee Lasten ja nuorten säätiön Taidot elämään- hankkeen coach-toiminnan yhdenvertaisuuskehittämistyötä, esittelen aluksi työssäni säätiön toimintaa. Sen jälkeen kerron Taidot elämään- hankkeen toiminnan sisällöistä ja tavoitteista, mitä VALMA- koulutus pitää sisällään ja miten nuoret coachauksesta hyötyvät. Koska kehittämistyössä on yhdenvertaisuus tärkeässä roolissa, omistan sille yhden kokonaisen luvun, jonka jälkeen avaan myös keskeisiä käsitteitä Taidot elämään- toiminnan taustalta.

Tietoperustan jälkeen käyn läpi, mikä oli kehittämistyön tavoite, millaisilla menetelmillä sitä tavoiteltiin, millaisia tuloksia saavutettiin ja millaisia jatkotoimenpiteitä ehdotan säätiölle.

2 TARVE JA TAUSTA

2.1 Lasten ja nuorten säätiö

Rakennamme yhdessä nuorten ja laajan kumppaniverkostomme kanssa tulevaisuutta, jossa jokainen voi kokea elämänsä merkitykselliseksi. Kun kaikki on epävarmaa, kaikki on mahdollista. Lasten ja nuorten säätiö (2021)

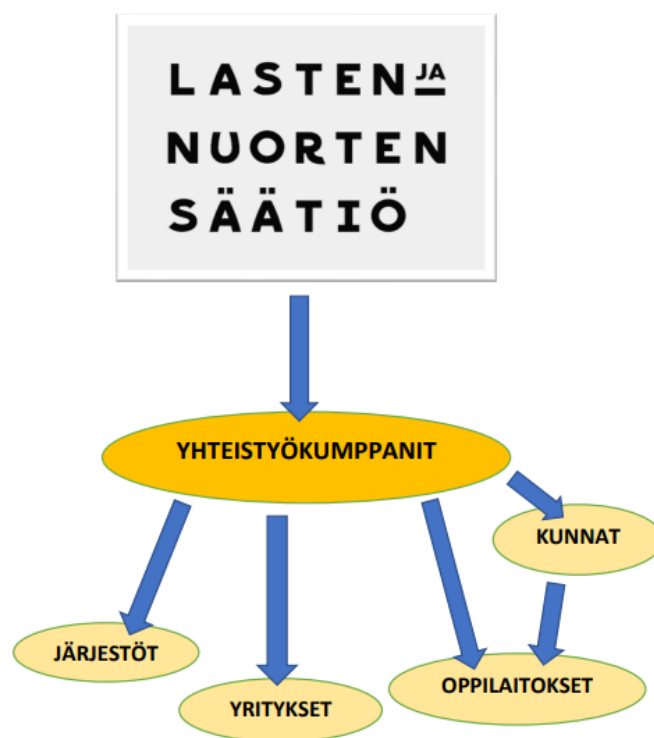
Lasten ja nuorten säätiö perustettiin vuonna 2001, kun ministeri Pär Stenbäck ja Heikki Järvenpää yhdessä totesivat, että Suomesta puuttuu yritys yhteistyössä toimiva ennaltaehkäisevää nuorisotyötä tekevä järjestö. Säätiöllä on aina ollut laaja yhteistyöverkosto, johon on vuosien varrella kuulunut satoja yrityksiä, kuntia, järjestöjä ja muita organisaatioita. (mt.)

Perustamisesta lähtien säätiö on tehnyt monipuolista ja laaja-alaista työtä nuorten hyväksi valtakunnallisesti. Hankkeita on ollut Suomen lisäksi myös Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa, sekä lähialueyhteistyötä Venäjällä. (mt.) Pääsin itse lokakuussa 2019 tutustumaan säätiön Naatangué Art La- hankkeeseen Senegalissa, jossa suoritin työharjoittelussa viestinnän kurssin. Kahden viikon aikana näin, miten senegalilaisia nuoria koulutettiin taiteen ammattilaisiksi graafisen suunnittelun, musiikin, sosiaalisen sirkuksen ja vaatetussuunnittelun parissa. Oli vaikuttavaa nähdä, miten Senegalissa tehtiin yhteisöpedagogista työtä, vaikka he itse tuskin tiedostavat sitä.

Kuva 1. Naatangué Art La- hankkeen käsityö- ja taidekoulutusta nuorille Handi Ecosa Senegalissa.

Säätiön toiminta rahoitetaan suurimmaksi osaksi julkisin varoin. Hankkeet toimivat usein STEA-, ESR- tai ulkoministeriön viestintä- ja globaalikasvatus tuella, mutta myös yksityisen sektorin tuki, muun muassa yritysten rahoitusosuus on merkittävä. Yrityksiltä saatava tuki voi olla myös asiantuntijatukea, tilojen ja kaluston antamista säätiön käyttöön sekä näkyvyyden lisäämistä. Esimerkiksi maailman suurinta kevätkuuhlaa viime toukokuussa ei olisi voitu toteuttaa ilman laajaa yhteistyöverkostoa.

Kuva 2. Lasten ja nuorten säätiön yhteistyökumppanit

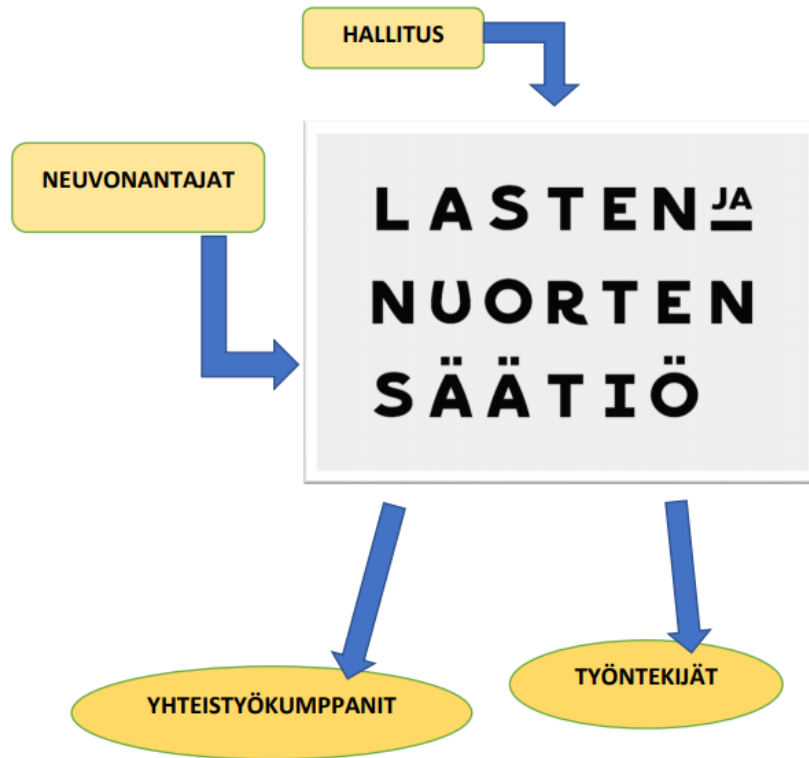
Lasten ja nuorten säätiössä työskentelee tällä hetkellä 18 nuorisoalaa, pedagogiikkaan, tulevaisuudentutkimukseen, yhteiskunnalliseen muutokseen, soveltavaan taiteeseen ja vaikuttavuuteen perehtynyttä asiantuntijaa. Säätiön toimintaa johtaa toiminnanjohtaja, taloudesta ja hallinnosta vastaa talous- ja hallintopäällikkö, viestinnästä viestintäpäällikkö ja viestinnän asiantuntija sekä yrityskumppanuuksista operatiivinen johtaja, joka myös johtaa hanke- ja ohjelmatointia. (mt.)

Kuva 3. Lasten ja nuorten säätiössä on tällä hetkellä toiminnassa kahdeksan hanketta sekä Tulevaisuus- koulu.

Säätiön henkilökunnan lisäksi eri hankkeiden työpajoissa työskentelee tuntiohjaajina useita tanssin, sirkuksen, elokuvan ja musiikin ammattilaisia. VALMA- luokissa vapaaehtoisina valmentavat Taidot elämään- coachit. Dreams- hanke työllistää julkisuudesta tuttuja henkilöitä, jotka toimivat dreamstereinä eli innostajina ja tekevät kouluvierailuja yläkouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin. (mt.)

Lasten ja nuorten säätiön hallinnosta on vastuussa säätiön hallitus, jossa on tällä hetkellä seitsemän jäsentä. Yksi jäsen edustaa aina nuorisoa ja tavoitteena on, että hän olisi alle 18-vuotias; näin myös nuorten ääni saadaan kuuluviin säätiön toiminnasta päätöksiä tehtäessä. Hallitukseen toimikausi on kaksi vuotta. Hallituksen lisäksi säätiöllä on käytettävissä neuvonantajaryhmä, joka antaa lisätietoja nuorisotalan ulkopuolelta nousevista ilmiöistä. Neuvonantajiin kuuluu tällä hetkellä viisi tulevaisuuden, positiivisen pedagogiikan ja sosiaalipedagogiikan asiantuntijaa. (mt.)

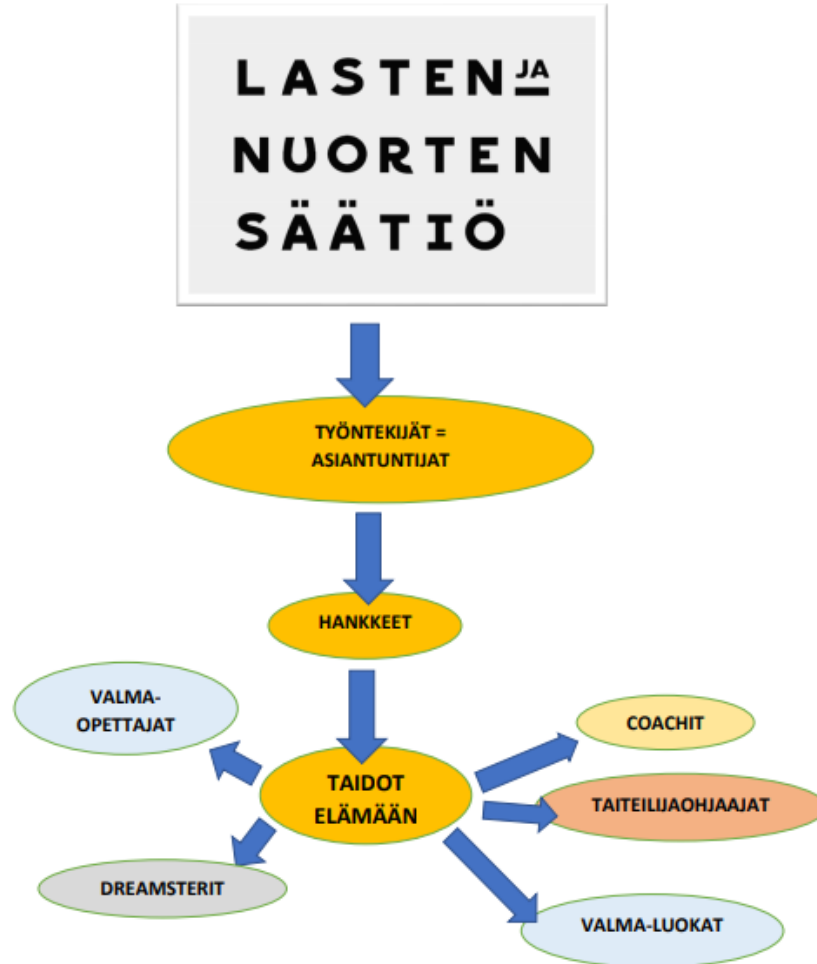

Kuva 4. Lasten ja nuorten säätiön toiminta kaavakuvana.

Hankkeiden lisäksi säätiö on muun muassa järjestänyt kaksi kertaa YK:n kansainvälisenä luku-
taitopäivänä 8.9. yhteistyökumppanien kanssa Read Hour- kampanjan, jonka suojelijana on
kummallakin kerralla toiminut Tasavallan Presidentti Sauli Niinistö. Keväällä 2020 säätiö jär-
jesti nopealla aikataululla 29.5.2020 maailman suurimman kevätjuhlan Kevätjuhlaliven, joka
oli kaksituntinen suorälähetys. Sitä katsoi ainakin 25 000 nuorta. Nyt keväällä 2021 säätiö jär-
jestää Werner Söderström Osakeyhtiön kanssa yhteistyössä Maailma 2050- kirjoituskilpailun
yläkoululaisille. Lisäksi säätiö ottaa kantaa ajankohtaisiin, erityisesti nuoria koskeviin asioihin
mielipidekirjoitusten, blogien ja artikkeleiden muodossa.

2.2 Taidot elämään- hanke

Taidot elämään -toiminnassa nuoret löytävät vahvuuksiaan ja vahvistavat tulevaisuususkooaan luovan ja innostavan toiminnan keinoin. Lasten ja nuorten säätiö (2021)

Kuva 5. Taidot elämään- hanke

Taidot elämään on yksi Lasten ja nuorten säätiön vanhimmista hankkeista ja sen toiminta on monialaista yhteistyötä VALMA- luokissa opiskelevien nuorten kanssa. Toimintaan kuuluu neljä osa-aluetta: 1. taiteilijaohjaajien vetämät työpajat (musiikki, sirkus ja lyhytelokuva), 2. dreamster- eli innostajaluennot, 3. coachaus eli elämäntaitovalmennus ja 4. opettajakoulutukset VALMA- luokkien opettajille.

Taidetyöpajayhteistyökumppaneina ovat Resonari, Sirkus Magenta ja Pirkanmaan elokuvakeskus sekä pari itsenäistä taiteilijaohjaajaa (mt.). Taidetyöpajoja on kolme erilaista: musiikki, sirkus ja lyhytelokuva eli lyhäri. Työpajat kestävät kolme päivää; lyhytelokuva ja sirkus noin 4

tuntia ja musiikkityöpaja yhteensä 15 tuntia. Olen päässyt itse osallistumaan kaikkiin kolmeen työpajaan lyhytversioina. Sosiaalisen sirkuksen työpaja oli osa coachkoulutustani. Kahteen muuhun työpajaan sain osallistua kouluttajan ominaisuudessa työharjoittelussani.

Sosiaalisen sirkuksen työpajassa saimme harjoitella jongleerauspalloilla helpohkoja temppuja ja olla osana akrobatia-asetelmaa. Innostuin palloharjoituksista niin paljon, että ostin oitis palloja myös omaan käyttööni; niitä voi hyödyntää myös muunlaisissa harjoituksissa, ei pelkästään sirkusharjoituksissa. Pallo on väline, jolla saa helposti nuoret innostumaan ja sitä kautta luotua heihin kontaktin.

Musiikkityöpajassa kirjoitetaan ensin yhdessä laulun sanat, sen jälkeen jaetaan soittimet ja harjoitellaan kappale soittamalla kitaraa, bassoa, sähköpianoa ja rumpuja. Soittamaan opetellaan Resonaarin johtajan musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalon 1990-luvulla kehittämällä kuvionuotien avulla. Kun kappale on harjoiteltu, se äänitetään ja lopulta siihen voidaan ennen julkistamista lisätä videokuvaa.

Lyhärietyöpajassa nuoret kirjoittavat yhdessä ensin tarinan, josta he sen jälkeen tekevät kuvakäsikirjoituksen. Kun käsikirjoitus on valmis, tehdään työnjako eli valitaan näyttelijät, harjoitellaan kohtauksia ja lopuksi kuvataan. Käytössä on oikea elokuvakamera, jonka käyttöä elokuva-alan ammattilaiset eli työpajaohjaajat opastavat. Kaikkien ei tarvitse näytellä, vaan työtä riittää myös kameran toisella puolella, esimerkiksi kuvaajana ja äänittäjänä.

Työpajojen valmiita tuotoksia esitetään kevät- ja syyslukukauden lopuksi projektinäyttämöllä, joka viime joulukuussa lähetettiin etänä Helsingin Suvilahdesta. Projektinäyttämöllä nuoret pääsevät myös halutessaan kertomaan omista kokemuksistaan ja tunteuksistaan työskentelyn aikana. Myös coacheille annetaan tilaisuudessa puheenvuoro. Itse sain osallistua Projektinäyttämöön joulukuussa 2019 Espoon Livessä ja olin vaikuttunut siitä, miten hienoja lyhytelokuvia ja lauluja nuoret olivat lyhyessä ajassa saaneet työpajoissa aikaiseksi.

Dreams- hankkeen dreamsterit vierailevat normaalioloissa kouluilla pitämässä innostavia luentoja ja sen jälkeen tapaavat VALMA- luokan oppilaita. Pääsin itsekin seuraamaan mielenkiintoisia ja innostavia luentoja sekä coachina että työharjoittelijana ja havainnoijana. Syksyllä 2020 havainnointini kohteena olivat maailman paras aivovammapotilas Robson Lindberg, muusikot Tommy Lindgren ja Jannika B sekä näyttelijät Krista Kosonen ja Pamela Tola. Havainnot tein verkon kautta; syksyllä 2020 ei kouluvierailuja enää voitu toteuttaa.

2.3 VALMA

VALMA- koulutus eli ammatilliseen perustutkintokoulutukseen valmentava koulutus on ollut mahdollista suorittaa vuodesta 2015 lähtien. Koulutus kestää vuoden ja siihen voi hakeutua milloin vain. Laajuudeltaan koulutus on 60 opintopistettä. Lasten ja nuorten säätiö on tehnyt yhteistyötä VALMA- luokkien kanssa niiden perustamisesta lähtien. (Parkkinen 2020.)

Valmaksi- hankkeen sivuilla (2021) kerrotaan, että VALMA- koulutuksissa yhdistyvät neljä aiempaa eri kohderyhmille suunnattua valmistavaa, valmentavaa, ohjaavaa ja kuntouttavaa koulutusta, joita ovat ammattistartit; valmentava ja kuntouttava opetus sekä ohjaustoiminta; kotitalousopetus eli talouskoulu sekä maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen valmistava koulutus.

Koulutus VALMA- luokassa kestää noin yhden lukuvuoden. Tuona aikana nuoret saavat rauhassa etsiä suuntaa tulevaisuudelleen tutustumalla eri ammatteihin ja eri jatkokoulutusmahdollisuuksiin, kehittää opiskelu- ja elämäntaitoja sekä parantaa tiedonhakutaitoja. VALMA- opinnoista voi hakea vauhtia, jos on oppimis- ja keskittymishaasteita; fyysinen tai psyykkinen haaste; sosiaalisten tilanteiden pelko; taustalla ylisukupolvinen huono-osaisuus; kiusaamistausta; halu korottaa peruskoulun numeroita sekä tarve suomen kielen ja suomalaisen kulttuurin vahvistamiseen.

Taidot elämään- hankkeen VALMA- oppilaitoskumppaneina ovat tällä hetkellä Omnian ammattiopisto ja Ammattiopisto Live Espoossa, Turun ammatti-instituutti, Salon ja Tampereen seudun ammattiopisto sekä Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Luksia ja Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda (Lasten ja nuorten säätiö 2021.)

VALMA- koulutuksessa opiskelee vuosittain tuhansia suomalaisia nuoria. Valmentavan koulutuksen tarve kasvaa koko ajan; lukuvuonna 2015-16 oli VALMA- koulutuksessa 4 859 opiskelijaa ja vuonna 2019 luku oli jo melkein kaksinkertainen, 9 281. Laki oppivelvollisuuden laajentamisesta saattaa kasvattaa VALMA- opiskelijoiden määrää entisestään. (Parkkinen 2020.)

Opetushallituksen sivulta (2021) käy ilmi, että valmentavaa koulutusta ollaan uudistamassa oppivelvollisuuden laajentamisen takia. 1.8.2022 otetaan käyttöön uusi tutkintokoulutukseen valmentava TUVA- koulutus. TUVA- koulutuksen on tarkoitus yhdistää aiemmat nivelvaiheen

koulutukset; perusopetuksen lisäopetuksen, kymppiluokan sekä lukioon valmentavan LUVA-koulutuksen ja ammatilliseen koulutuksen valmentavan VALMA- koulutuksen.

2.4 Coachaus eli elämäntaitoalmentaminen

Coach on suomeksi valmentaja. Coaching on ajatuksia herättävä ja luova yhteistyösuhde, jossa coach auttaa coachattavaa maksimoimaan henkilökohtaisen potentiaalinsa. Coach ei opeta coachattavalle, mitä tämän pitäisi tehdä, vaan tukee ja auttaa tätä löytämään vastauksia omasta itsestään; viisaus piilee coachattavassa. (koulutus.fi 2021.) Taidot elämään coachit ovat elämäntaitoalmentajia.

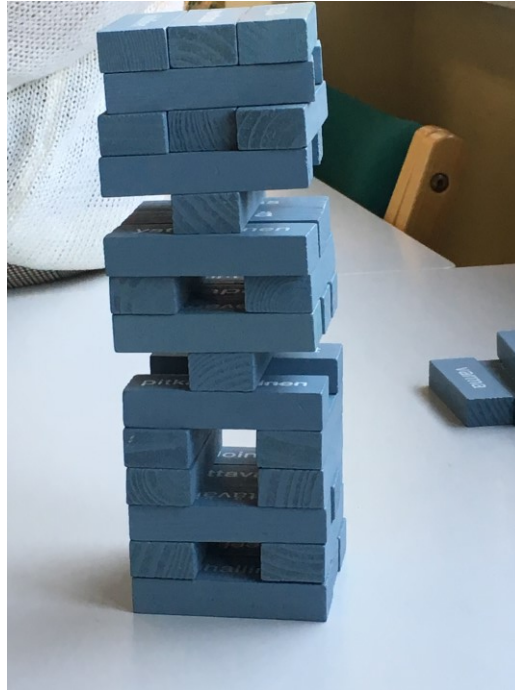
Taidot elämään- hankkeen coachit pitävät nuorille valmennustunteja, joilla on tarkoitus vahvistaa nuorten elämäntaitoja ja työelämässä tarvittavaa osaamista toiminnallisten, aktivoivien ja osallistavien harjoitusten avulla (Lasten ja nuorten säätiö 2021). Jokainen meistä haluaa tulla kuulluksi ja nähdyksi. Coachauksen tavoite on antaa tämä kokemus nuorelle samalla myös innostaen ja motivoiden nuorta toimimaan aktiivisesti omassa elämässään.

Coachaus toteutetaan yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa. Tällä hetkellä coacheina toimivat Humanistisen ammattikorkeakoulun yhteisöpedagogiopiskelijat Nurmijärven ja Turun kampuksilta, ammatillisen opettajakoulutuksen opiskelijat Tampereen ammattikorkeakoulusta sekä Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitoksen opiskelijat (mt.). Opiskelijoilla on mahdollisuus saada coachina toimimisesta 5 opintopistettä, joskus harvoin jopa 10, hyväksi luettua opinnoissaan. Coachaus toimintaan kuuluu kaksi tai kolme päiväinen perehdytyskoulutus, 4 valmennuskertaa, vapaaehtoinen osallistuminen taidetyöpajaan ja dreamster-tapaamiseen sekä loppuraportointi.

Coachaus tapahtuu pareittain tai ryhmässä. Itse toimiessani coachina ohjasin muutaman kerran myös yksin, mutta useimmiten ohjaus tapahtuu parin kanssa. Parin tai ryhmän kanssa työskentelystä on se hyöty, ettei tarvitse yksin keksiä valmennuskerran sisältöä, ja että jälkeinpäin voi jakaa parin kanssa ajatuksia siitä, mikä onnistui ja mikä ei.

Yhden valmennuskerran pituus on 90 minuuttia. Joskus harvoin voidaan kertoja yhdistää pidemmäksi ohjaustuokioksi esimerkiksi silloin, jos VALMA-luokka sijaitsee jossain kauempana. Valmennuskerta voi olla myös lyhyempi; valmennuskerran aloitus myöhästyy usein opilaiden saapuessa paikalle myöhässä. Joskus voi käydä myös niin, ettei paikalle saavu kukaan,

tai paikalla on vain yksi oppilas eikä suunniteltua valmennuskertaa voi näin ollen pitää. Näin kävi minulle ja ohjausparilleni kerran ja käytimmekin sitten ajan keskustellen paikalla olevan nuoren kanssa. Nuori hyötyy hyvin paljon myös siitä, että hän pääsee keskustelemaan omista haaveistaan ja suunnitelmistaan; puhuminen auttaa jäsentämään ajatuksia.

Kuva 6. Tunnetaitoja voi opetella pelaamalla palikoilla, joissa jokaisessa lukee eri tunnesana.

Coachit suunnittelevat jokaisen valmennuskerran sisällön itse käyttämällä hyväksi joko coachien työkalupakkia tai omia oppimiaan harjoituksia ja menetelmiä. Poikkeuksellisesti syksyllä 2020 valmennuskertoja pidettiin pääsääntöisesti etänä, mitä ei ehkä huomioitu tarpeeksi koulutuksen sisällössä. Työkalupakki ei valmiiksi sisältänyt yhtään harjoitusta, joka olisi sellaisenaan sopinut etäcoachaukseen. Lasten ja nuorten säätöillä oli vielä silloin työn alla etäkäytäntöjen luominen.

Koronapandemian takia dreamsterit eivät vierailleet kouluissa eikä dreamster-tapaamisia pidetty. Coacheilla oli kuitenkin oman aikataulunsa puitteissa mahdollisuus osallistua kuuntelijana etälähetyksiin ja sitä itseasiassa suositeltiin. En tiedä, osallistuivatko he, sillä oma roolini havainnoijana ei mahdollistanut osanottajalistan tutkimista.

Koska kohderyhmänä olevat VALMA- nuoret voivat olla hyvinkin haastavissa elämäntilanteissa, coachilta vaaditaan sensitiivisyyttä, tilannelukutaitoa, improvisointikykyä, joustavuutta

ja itsetuntemusta. Ohjaustilanteessa on kyettävä olemaan rauhallinen ja yhdenvertaisuustietoinen. Tämä vaatii coachilta jatkuvaa oman ohjauksen itsereflektointia. Yhdenvertaisuuden reflektointi ei onnistu ilman vankkaa yhdenvertaisuustietoutta ja asioiden sisäistämistä. Koska coachien perehdytyskoulutus ei ollut aikaisemmin sisältänyt minkäänlaista yhdenvertaisuustietoutta, oli tarve kehittää koulutuksen sisältöä ja lisätä siihen yhdenvertaisuusosio.

Coacheille suunnattua koulutusta kehitettiin huhtikuussa 2020 teettämäni Webropol- kyselyn vastausten perusteella. Kyselyssä kävi ilmi, että yhdenvertaisuustietoutta kaivattiin ja sen perusteella oli selkeästi tarve lähteä kehittämään yhdenvertaisuusosiota coachien perehdytyskoulutuksiin.

Syksyllä 2020 toimineiden coachien palautekyselylomakkeissa toivottiin työkalupakin muokkaamista siten, että harjoitukset sopisivat mahdollisimman laaja-alaisesti erilaisille ryhmille. Kaivattiin muun muassa harjoituksia sellaisiin ohjaustilanteisiin, joissa ohjattavat eivät osaa tai halua kommunikoida puhumalla. Totesimmekin yhdessä harjoitteluohjaajani kanssa, että työkalupakki kaipasi päivittämistä. Tämän opinnäytetyön oheismateriaaliksi tuotetaan yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki, josta hyötyvät ei vain Taidot elämään coachit, vaan myös muut alalla työskentelevät ohjaajat.

3 YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä (Yhdenvertaisuus 2020).

Ollessani alkuvuodesta 2020 Lasten ja nuorten säätiössä suorittamassa kolmatta ammatillista harjoitteluani siellä päivitettiin yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Siihen liittyen osallistuin työyhteisökoulutukseen, jossa teimme erilaisia yhdenvertaisuusharjoituksia. Koulutusosion jälkeen ideoimme työntekijöiden kanssa kaikki yhdessä, millaisin keinoin olisi mahdollista varmistaa yhdenvertaisuuden toteutuminen säätiön toiminnassa. Silloin sain idean aiheesta sekä kehittävän harjoittelun että opinnäytetyöni kehittämistyölle Taidot elämään- hankkeessa. Samassa tilaisuudessa ilmoittauduin myös vapaaehtoiseksi, kun säätiön muita hankkeita päätettiin havainnoida yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Näin yhdenvertaisuudesta tuli tärkeä osa elämäni ja

Tässä luvussa käyn lyhyesti läpi yhdenvertaisuuslainsäädännön historiaa ja sitä, miten EU on vaikuttanut Suomen yhdenvertaisuuslainsäädäntöön. Avaan käsitteen positiivinen erityiskohdeltu merkitystä.

3.1 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Viranomaisilla on vastuu yksilön perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta (Ihmisoikeusliitto 2021). Yhdenvertaisuuslaki on säädetty yhdenvertaisuuden toteutumiseksi yhteiskunnassa. Lakia tarvitaan, koska osa ihmisistä kokee, etteivät ihmisoikeudet koske kaikkia. Yhdenvertaisuuslaki myös velvoittaa viranomaisia, julkisia hallintotehtäviä hoitavien yksityisten toimijoiden, koulutusta järjestävien sekä työnantajien arvioimaan ja edistämään yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Näillä toimijoilla on velvollisuus laatia yhdenvertaisuussuunnitelma. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.)

Yksilön yhdenvertaisuustietoisuuteen vaikuttavat henkilöhistoria, perhetausta sekä ympäristö, jossa yksilö elää. Historian tutkiminen auttaa ymmärtämään, miksi yhdenvertaisuustyötä edelleen tarvitaan, mistä kehitys on saanut alkunsa, miten se on edennyt ja mikä vielä vaatii toimenpiteitä. Rajaan lainsäädännön näkökulmasta yhdenvertaisuushistorian tutkimisen toiseen

maailmansotaan, sillä se on merkittävä vedenjakaja. Sivuan kuitenkin myös tasa-arvolainsäädännön kehitystä, jonka kansainvälisestikin merkittävä uudistus Suomessa oli naisten äänioikeuden toteutuminen.

Kun puhumme yhdenvertaisuudesta, on tärkeää puhua myös tasa-arvosta, sillä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo liittyvät vahvasti toisiinsa. Suomen kieli on siitä harvinainen kieli kansainvälisesti tarkasteltuna, että meillä on kaksi melkein samaa tarkoittavaa termiä; yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Termiä tasa-arvo käytetään puhuttaessa miesten ja naisten välisistä voimasuhteista, yhdenvertaisuutta taas muista ryhmistä. (Nousiainen 2012, 32.)

Suomessa yleinen äänioikeus astui voimaan 1906. Naiset eivät kuitenkaan vapautuneet aviomiesten tai isiensä vallan alaisuudesta ennen kuin vasta vuonna 1930 nykyisen avioliittolain astuessa voimaan. Poliittiset oikeudet eivät silti taanneet naisille henkilökohtaisia vapausoikeuksia, vaan yhtäläiset oikeudet ovat vähitellen toteutuneet vuosikymmenien kuluessa uudistuksien kautta. (mt., 38). Silti ”naisen euro on 82 senttiä” on vielä voimassa ja samapalkkaisuuden toteutumisesta tulossa ikuisuuskytymys (Saari 2012, 205). Naisasialiikkeet taistelevat yhä edelleen matala palkkaisten alojen palkkausten puolesta. On syntynyt useita naisasiaa ajavaa järjestöä ja poliittisia puolueitakin, jotka ajavat kaikkien vähemmistöjen ja heikompien, myös miesoletettujen, asioita.

Nykyiset perus- ja ihmisoikeuksiksi määritellyt asiat eivät ole syntyneet sattuman kautta tai itsestään. Historiaa tutkittaessa voidaan osoittaa, että yksilön oikeudet ovat vuosisatojen ajan määräytyneet enemmän tai vähemmän suoraan henkilökohtaisten ominaisuuksien, kuten sukupuolen tai syntyperän perusteella. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.) Silloin kun sääty-yhteiskunnassa ylhäisillä oli valta, ei yhdenvertaisuutta tietenkään ollut. Ajatus, että ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle heidän ihmisyytensä perusteella, vakiintuikin vasta toisen maailmansodan jälkeen. Vuonna 1948 YK:ssa hyväksyttiin ihmisoikeuksien julistus, joka on nykyisin voimassa ihmisoikeuksien normisto rauhan ja turvallisuuden takaamiseksi. (mt.)

Koska Euroopan unioni perustuu yhteisille arvoille, on lähtökohtana se, että sen kaikki jäsenet ovat sitoutuneet kunnioittamaan ihmisarvoa, vapautta, tasa-arvoa, oikeusvaltiota ja ihmisoikeuksia. Euroopan unionin jäsenenä Suomi on sitoutunut edistämään ja suojelemaan ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltioperiaatetta maailmanlaajuisesti. (mt.)

Suomen kuuluminen Euroopan unioniin on ollut voimakkaasti vaikuttamassa uudistetun tasa-arvolainsäädännön syntymiseen Suomessa. EU:n Suomea velvoittavien direktiivien täytäntöönpano on motivoinut vahvasti Suomea yhdenvertaisuuslain säätämiseksi (2004). Vuonna 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki perustui Euroopan unionin rasismidirektiivin (2000/43/EY) sekä työsyrijintädirektiivin (2000/78/EY) Tämä laki oli yleislaki, sillä ennen yhdenvertaisuuslakia yleisiä syrjintäkieltoja oli jo perustuslaissa (731/1999) ja työsopimuslaissa (55/2001). (Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 22.)

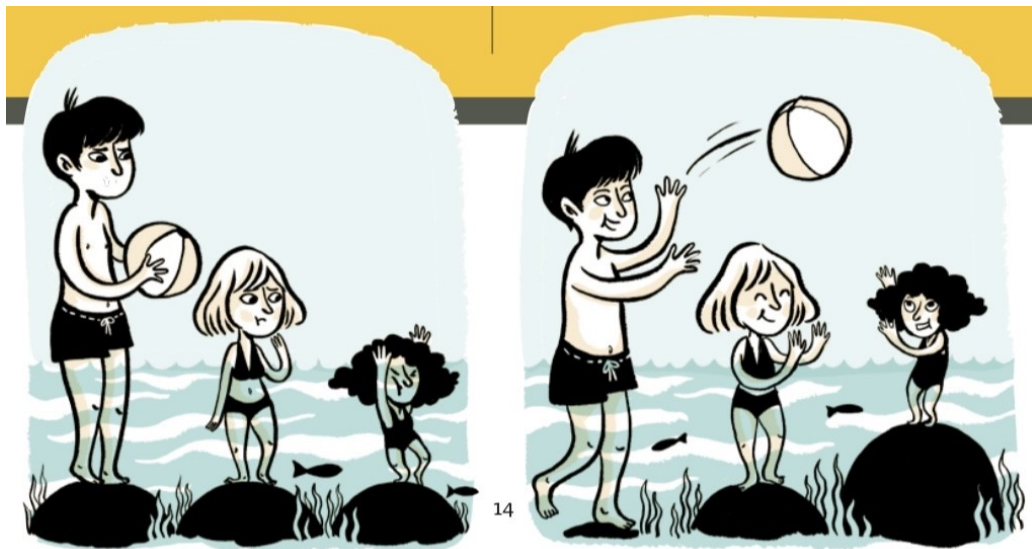
Uudistettu yhdenvertaisuuslaki astui voimaan 2015. Lain keskeisenä tavoitteena on laajentaa oikeussuojaa niin, että syrjinnän kieltö koskee kaikkea yksityistä ja julkista toimintaa. Lainsäädännön piiriin eivät kuitenkaan kuulu uskonnon harjoittaminen ja yksityinen, perhe-elämän piiriin kuuluva toiminta. Lain tavoitteena on myös varmistaa se, että syrjintäkieltö ja yhdenvertaisuus koskevat kaikkia henkilöön liittyviä ominaisuuksia. Siksi syrjintäkieltöluettelossa ovat direktiiveissä edellytettyjen perusteiden (ikä, vammaisuus, etninen alkuperä, seksuaalinen suuntautuminen sekä uskonto ja vakaumus) lisäksi myös kansalaisuus, kieli, terveydentila, perhesuhteet, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta sekä käsite 'muu henkilöön liittyvä syy' täydentämässä syrjintäkieltöluetteloa. Uudistetun yhdenvertaisuuslain myötä myös muuttui vähemmistövaltuutetun nimike yhdenvertaisuusvaltuutetuksi ja samalla tehtäviä laajennettiin niin, että nyt valtuutettu pystyy arvioimaan syrjintää ja puuttumaan yhdenvertaisuuden loukkauksiin kaikilla lain syrjintäperusteilla. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2020.)

Oikeudenmukainen yhteiskunta on sellainen, missä eivät henkilöön liittyvät tekijät, kuten vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai ihonväri vaikutta ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja. Oikeuden mukaisessa yhteiskunnassa perusoikeudet kuuluvat kaikille. (mt.) Olemme kuitenkin vielä kaukana siitä, että esimerkiksi työhönottotilanteissa toteutuisi yhdenvertaisuus. Työnantajan on edelleen helppo kiertää lakia vaatimalla esimerkiksi täydellistä suomen kielen taitoa työtehtävissä, joissa sitä ei todella tarvita.

Yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä säädetään Suomen perustuslaissa, yhdenvertaisuuslaissa ja rikoslaissa sekä eri elämäntilanteita koskevassa lainsäädännössä. Sukupuolten tasa-arvosta sekä sukupuolen moninaisuudesta säädetään tasa-arvolaisissa. Kansallisten tuomioistuinten, Euroopan Unionin tuomioistuimen sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöt ovat keskeisessä roolissa yhdenvertaisuuteen liittyvän oikeustilan kehittymisessä. (mt.)

3.2 Positiivinen erityiskohtelu

Yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia pitää lain mukaan tukea, vaikka heikko asema ei johtuisikaan syrjinnästä. Syrjintää ei ole esimerkiksi vammaisten erityiskohtelu. Puhutaan positiivisesta erityiskohtelusta. Yhdenvertaisuuslaissa se tarkoittaa tilanteita, joissa erilainen kohtelu on tarkoituksenmukaista yhdenvertaisuuden edistämiseksi, syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. (Ihmisoikeusliitto 2021.)

Kuva 7. Positiivinen erityiskohtelu. Yhdenvertaisuuslaki, Oikeusministeriön julkaisu.

Positiivinen erityiskohtelu ei ole sama kuin positiivinen syrjintä. Positiivisesta erityiskohtelusta ja sen kriteereistä säädetään lailla, ja terminä tulisikin käyttää aina positiivista erityiskohtelua, ei positiivista syrjintää. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.) Onkin mielenkiintoista havaita se, että esimerkiksi Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksessa työskentelee positiivisen diskriminaation sosiaaliohjaajia; englannin diskriminaatio tarkoittaa suomeksi syrjintää.

Yhdenvertaisuus ei ole vain syrjimättömyyttä. Yhdenvertaisuudessa on kyse ymmärtämisestä, asenteista, ajattelutavasta ja toisten huomioonottamisesta. (Heinonen & Jalonen 2019, 19.) Yhdenvertaisuustietoisuutta voi treenata. Me voimme tulla tietoisiksi omasta tavastamme ajatella, puhua ja toimia. Kukaan meistä ei ole täydellinen, mutta voimme asennoitua tekemään parhaamme. Enemmistönä on meidän tehtävämme tehdä maailmasta yhdenvertainen niille, joita syrjitään.

4 TIETOPERUSTA

Taidot elämään- hankkeen toiminnan taustalla vaikuttavat käsitteet ovat sosiaalipedagogiikka, sosiokulttuurinen innostaminen, sosiaalinen vahvistaminen, osallistaminen ja toimijuus sekä soveltava taide. Edellä mainitut käsitteet liittyvät myös vahvasti coach-toimintaan ja sikäli myös kehittämistehtävääni. Huomionarvoista on se, että työpaikasta riippuen ne liittyvät myös olennaisesti yhteisöpedagogin työhön.

4.1 Sosiaalipedagogiikka

Yksinkertaisimmillaan sosiaalipedagogiikassa on kyse hyvästä yhteiselämästä ja sen kasvatuksesta edistämisestä. Nivala & Ryyänen 2019

Kun tarkastellaan sosiaalipedagogiikan historiaa, voi sieltä tunnistaa kaksi eri kehityslinjaa. Molempia tarvitaan määriteltäessä sosiaalipedagogiikkaa. Sosiaalipedagogiikan yleinen, laajempi tehtävä on jokaisen ihmisen sosiaalisen kasvun tukeminen sekä yhteisöissä että yhteiskunnassa. Toinen, suppeampi, erityinen tehtävä on kohdata kasvatuksen keinoin niitä, joiden elämää vaikeuttaa erilaiset erityistarpeet, riskit, sosiaaliset ongelmat ja yhteiskunnallinen huono-osaisuus. (mt., 56-57.)

Sosiaalipedagogiikassa otetaan yksilön potentiaali huomioon, vahvistetaan toimijuutta ja osallisuutta sekä tuetaan persoonallista kasvua, jonka ajatellaan toteutuvan yhteisöissä ja yhteisöllisesti. Sosiaalipedagogiikka tunnistaa kasvatuksen yhteiskunnallisen kytköksen ja sen avulla voidaan yksilöä auttaa löytämään paikkansa yhteiskunnasta. (mt., 28.) Koska sosiaalipedagogiikan avulla voidaan edistää yksilön integroitumista yhteiskuntaan, se sopii myös hyvin työotteeksi maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa keskeinen periaate on nähdä ihminen toimijana tai ainakin toimintaan kykenevänä. Toimijuus tarkoittaa tahtoa, kykyä ja mahdollisuuksia tehdä valintoja ja niihin liittyviä tekoja omassa elinpiirissään. (mt., 95.) Toiminta on ihmiselle tärkeää, sillä se pitää ihmisen henkisesti elossa. Ihminen voi elää ilman työtä, mutta jos hänellä ei ole mitään mahdollisuutta toimintaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, on vaarana, että hän passivoituu, masentuu ja jää yhteiskunnan ulkopuolelle. Sosiaalipedagogiikan avulla voidaan auttaa ihmistä auttamaan itse itseään. Osallistuminen on sosiaalipedagogiikassa tärkeä työmuoto ja tavoite (mt.,197).

4.2 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurisella innostamisella voidaan saavuttaa kulttuurinen demokratia. Innostaminen onkin kasvatuksellista toimintaa, joka tähtää yhteiskunnan parantamiseen (Kurki 2000,129). Onnistuakseen se tarvitsee toimintaympäristökseen aidon yhteisön. Yhteisön, jossa ihmiset toimivat yhdessä toistensa kanssa jakaen yhteisen tietoisuuden, yhteiset unelmat ja tavoitteet paremmasta arkipäivästä. (Kurki 2000, 129.) VALMA-oppilailla tämä yhteisö on VALMA-luokka, vaikkakin yhteisön rakenne on jatkuvassa muutostilassa, koska luokasta lähtee tai sinne tulee oppilaita kesken lukuvuoden.

Innostamisella on kaksi tavoitetta. Ensimmäisessä tavoitteessa luodaan liikettä, tuetaan aloitteellisuutta asioiden täytöntöönpanoa, vastuuntuntoa ja itsenäistä toimintaa. (mt., 23.) Tämä vaatii innostajalta ammattimaista työtettä ja pitkäaikaisempaa ohjausta kuin, mitä coachit tekevät. Tämä haastava tehtävä on VALMA-luokassa opettajalla. Toinen tavoite on tukea, nostaa esiin ja vahvistaa piilossa olevia kykyjä (mt., 23). Tätä työtä tekevät VALMA- luokassa opettajatkin, mutta myös coachit omissa valmennustuokioissaan. VALMA-opettajilla on mahdollisuus saada Taidot elämään- hankkeen opettajakoulutuksissa uusia työkaluja innostaa oppilaita soveltavan taiteen avulla.

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan suuntaus, joka syntyi sekä käsitteenä että menetelmänä Ranskassa toisen maailman sodan jälkeen. Siellä sosiokulttuurisen innostamisen mahdollisuudet nähtiin jälleenrakennustyössä uusien yhteisöjen rakentamisessa. Sosiokulttuurisen innostamisen historiasta on kuitenkin vaikea muodostaa kiinteää kuvaa, koska jollain tavalla innostamista on ollut aina olemassa. Suomessa sen varhaisimmat muodot olivat ehkä runonlaulussa ja arkkiviisuissa. Myös suomalaisen nuorisotyön perinteissä voi nähdä paljon sosiaalipedagogista innostamista. (mt., 10, 11, 13, 32, 34.)

Historiasta keskustelemista vaikeuttaa myös se, että innostamisen juuret haarautuvat kahtia. Toinen haara, vahvempi ja selkeämmin alkulähteeksi tunnistettu, on ranskankielinen animation socioculturelle (sosiokulttuurinen elävöittäminen). Se keskittyi aluksi erityisesti kulttuuriseen ja vapaa-ajan kasvatukselliseen toimintaan. Toinen haara on anglosaksinen sosiokulttuurinen näkökulma community development, joka nimensä mukaisesti keskittyi yhteisöjen kehittämiseen. (mt.,35.) Itse koen edustavani innostajana kumpaakin ajatussuuntaa.

Kasvatus- ja koulutusjärjestelmien välillä vallitseva epätasapaino synnytti uusia erilaisia pedagogisia vaihtoehtoja. Haluan seuraavaksi esimerkkien avulla havainnollistaa, sosiokulttuurisen

innostamisen historiaa ja miten tämä näkyy Suomessakin tunnettujen 'vaihtoehtopedagogien' ansiosta. Parhaiten heistä Suomessa ehkä tunnetaan Paolo Freire, Celestin Freinet, Maria Montessori ja Rudolf Steiner. (mt., 13.)

Muistan 80-luvun alussa matkalla poikaani päiväkotiin Tikkurilassa ohittaneeni usein viihtyisän puisen omakotitalon. Talossa toimi Montessori-päiväkoti, joka oli yksi ensimmäisistä Suomessa. Siihen aikaa Montessori-pedagogiikka kuulosti eksoottiselta, mutta nykyisin se on vakiinnuttanut asemansa Suomessa pedagogisena suuntauksena, jossa lapsen luontaista kehitystä tuetaan kokonaisuutena. Marie Montessorin mukaan jokaisella lapsella on herkkyykskausia, jolloin lapsen on erityisen helppo omaksua kehityskauteen liittyviä taitoja ja asioita. (Suomen Montessoriliitto 2021.)

Ensimmäinen Steiner-koulu perustettiin Helsinkiin jo 1955. Nykyään Steiner-päiväkoteja ja -kouluja on ympäri Suomea. Steinerpedagogiikan tavoitteena on kasvattaa lapsista itsenäisiä, eettisesti ja ekologisesti ajattelevia, tuntevia ja toimivia aikuisia. Se auttaa lasta kasvamaan omaksi itsekseen kiinnostavan ja luovan oppimisen avulla. Kouluissa ei käytetä valmiita oppikirjoja; oppiaineissa käytetään itsetehtyjä työvihkoja. (Steiner Kasvatus 2021.)

Suomen Freinet-yhdistys kertoo sivuillaan (2021), että Freinet-pedagogiikka saapui Suomeen 1980-luvulla. Yhdistyksen mukaan maamme peruskoulujen opetussuunnitelmat ovat hyvin freinetläisiä. Mielenkiintoista on se, että Helsingin kaupungin (2021) alaisuudessa toimivassa Strömbergin koulussa noudatetaan Freinet-pedagogiikkaa. Muistan Freinetin yhden opintoihin liittyvän ryhmätyön ansiosta. Hänen pedagoginen ajattelunsa oli hyvin epäsovinnainen ja innostava. Freinet piti oppitunteja luokkahuoneen ulkopuolella luonnossa ja kaupungilla. Hän käytti opetuksessa ajankohtaisia ja oppilaita puhuttelevia julkaisuja, koska koki ne paremmiksi kuin tylsät oppikirjat.

Kurki kirjoittaa kirjassaan Sosiokulttuurinen innostaminen (2000, 36), että Paolo Freire on innostamiseen uranuurtaja. Freire totesi 1960-luvulla, että äänestäminen vaati lukutaitoa ja lukutaidottomuus edisti valtaa pitävien pyrkimyksiä. Hän kehitti metodin, jossa lukutaidottomat oppivat lukemaan ja kirjoittamaan 45 päivässä. (mt., 37.) Freiren pedagogiikka voidaan kutsua myös sorrettujen ja vapauden pedagogiikaksi; sen tavoitteena on muuttua passiivisesta objektista toimivaksi subjektiksi.

Freiren pedagogiikan avainkäsite on conscientização, jota ehkä parhaiten kuvaa termi tiedostaminen (mt., 38). Tiedostaminen sopii mielestäni hyvin kuvaamaan innostumisen syntyä; tiedostaminen voi olla voimakas, syvälinen kokemus, joka laittaa liikkeelle jotain uutta ja ihmeellistä, innostaa meitä toimimaan, muuttamaan maailmaa ja omaa elämäämme. Parhaimmillaan Taidot elämään- hankkeen toiminnassa on kyse juuri tästä.

Freiren ajatusmaailma on itselleni tullut tutuksi useassa koulutuksessa, muun muassa Teatteri ja kasvatus- opinnoissa teatterikorkeakoulussa ja Taide- ja mediapajaohjaajakursseilla. Freiren pedagogiikassa voi selvästi tunnistaa yhteisöpedagogiikan piirteitä ja koska häntä pidetään innostamisen uranuurtajana, koen yhteisöpedagogina olevani myös sosiokulttuurinen innostaja.

4.3 Osallistaminen ja toimijuus

Osallistamiseksi sanotaan sitä, kun yksilöä aktivoidaan ja kannustetaan osallistumaan. Siten hän voi saada osallisuuden kokemuksia. Osallistamisessa halu ja motivaatio osallisuuteen syntyvät muualla kuin yksilössä itsessään. (Särkelä-Kukko 2014, 35.) Esimerkiksi Lasten ja nuorten säätiössä nähtiin osallistamisen tarve ja siihen tarpeeseen kehitettiin Taidot elämään- hanke, jossa coachit osallistavat VALMA- nuoria erilaisten harjoitusten avulla valmennustuokioissa.

Osallistaminen on toimintaa ja yksilö on siinä toiminnassa toimija. Toiminnan tuloksena voi syntyä muun muassa osallisuuden tunnetta. Toimijuus tarkoittaa sitä, että ihminen osallistuu oman elämänsä ja yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentamiseen teoillaan ja kommunikoinnillaan. (Halonen 2019.)

Ihminen voi elää monipuolista ihmisarvoista elämää vain, jos hänellä on tarpeeksi hyvä elintaso, mahdollisuus kuulua yhteisöön ja toteuttaa itseään. Raha yksin ei tuo onnea eikä riitä takaamaan laadukasta elämää. Ihminen tarvitsee ympärilleen muita ihmisiä, sosiaalisia kontakteja ja sitä, että saa tuntea osallisuuden tunnetta. Ne ovat tärkeä osa yksilön hyvinvointia. (Särkelä-Kukko 2014, 37.) Olisi mielenkiintoista tutkia, onko esimerkiksi afrikkalaisessa yhteisöllisessä kulttuurissa eläneellä maahanmuuttajalla erilainen suhde toimijuuteen ja osallisuuteen kuin itsenäiseen elämään tottuneella Suomessa syntyneellä nuorella. VALMA-luokissa on paljon eri kulttuuritaustan omaavia nuoria.

Banduran (2006) mukaan toimijuudessa on neljä pääpiirrettä: tarkoituksellisuus, ennakoiva ajattelu, itsereaktiivisuus ja itsereflektio. Kun toiminnalla on selkeä tarkoitus, on ihmisen helpompi saavuttaa haluamansa lopputulos. Tavoitteellinen, tulevaisuuteen suuntaava toiminta

motivoi ja siten ohjaa toimintaa. Kun toiminta on tavoitteellista ja motivoivaa, toimija on arvioi koko ajan toimintaansa ja muuttaa sitä, jos tavoitteeseen pääseminen sitä vaatii. Refleктоiva toimija on tietoinen omista kyvyistään ja omasta toiminnastaan. (Bandura 2006, 164–165.)

Osallistamiseen ja toimijuuteen liittyy vahvasti yhteisöllisyys. Kun yksilö kokee, että mahdollisuudet osallistua ja toimia omassa elämässään aktiivisesti puuttuvat, hän putoaa helposti yhteiskunnan ulkopuolelle. Ihminen tarvitsee sitä, että saa tuntea olevansa osa yhteisöä. Myös ostoskeskuksen ryyppyjengi voi antaa sen tunteen, että kuuluu johonkin. Yksi yhteisöpedagogin haastavimmista työtehtävistä voikin olla se, että on tukemassa ja vahvistamassa myös niiden ihmisten osallisuutta ja toimijuutta, jotka istuvat lähipuistossa kaljatölkki kädessä. Voisiko tulevaisuudessa etsivä ostarityö tavoittaa nämä ihmiset esimerkiksi tarinallistamisen avulla?

4.4 Sosiaalinen vahvistaminen

Nuorisolaki (72/2006) tarjoaa yhden tulokulman määrittää ja ymmärtää sosiaalista vahvistamista. Sen toisen pykälän kolmannessa momentissa todetaan sosiaalisen vahvistamisen tarkoitettavan nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tästä tulokulmasta sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa varsin kokonaisvaltaista tukea, jolla lisätään ja edistetään nuoren hyvinvointia. (Herranen & Lundbom 2011, 6.)

Nuorisolakitekstin perusosassa määriteltiin vielä vuonna 2011 sosiaalinen vahvistaminen toiminnaksi, joka kohdistuu syrjäytymisriskin omaaviin nuoriin. Nykyisessä nuorisolakitekstissä ei enää puhuta syrjäytymisestä, sillä on koettu, että syrjäytyminen on leimaava ja negatiivinen termi. Kuitenkin ajatus siitä, että sosiaalisella vahvistamisella ehkäistään syrjäytymistä, auttaa ymmärtämään, mistä on kysymys. (Mehtonen 2011, 18.)

Jokainen voi tarvita jossain vaiheessa elämään sosiaalista vahvistamista, tukea, neuvontaa ja ohjausta (mt., 8). Mistään isosta toimenpiteestä ei tarvitse olla kysymys; pelkästään kuuluminen johonkin ryhmään ja osallisena oleminen voi olla voimaannuttava kokemus (Herranen ym. 2011, 5). Tämä huomio vaikeuttaakin sen arvioimista, kumpi on vaikuttavampi tekijä soveltavaa taidetta hyödyntävissä ryhmissä; luova toiminta vai yhteisöllisyys. Yksilön kannalta sillä ei ole merkitystä, jos sosiaalista vahvistamista tapahtuu, mutta tutkimuksellisesti kysymys on hyvin mielenkiintoinen.

Sosiaalista vahvistamista tarvitaan tässä ajassa jatkuvan muutoksen ja polarisoinnin takia. Koronapandemia on lisännyt kahtia jakautuneisuutta entisestään. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen keskeyttäneitä oli vuonna 2020 12,7 prosenttia, kun edellisenä vuonna 2019 keskeyttäneitä oli noin 8,4 prosenttia. Puhumattakaan kaikista työpaikkansa menettäneistä. Tulevaisuudessa tarvitaankin yhä enemmän sellaista ammattilaisten yhteistyötä, joka voi estää polarisoinnin kehittymistä sekä lisätä yksikön hyvinvointia, elämäntaitoja ja toimintakykyä (mt., 6, 7).

Sosiaalinen vahvistaminen tarvitsee yhä enenevässä määrin monialaista yhteistyötä, kehittämistyötä ja tulevaisuuden ennakoitua. Mielestäni yhteistyössä toimivat ammattilaiset tarvitsevat kaiken muun osaamisen lisäksi myös vahvoja tulevaisuustaitoja. Koronapandemia muun muassa osoitti, että maailma ja toimintaympäristömme muuttuu vauhdilla ja usein se muutos tulee yllätyksenä. Vahvat tulevaisuustaidot auttavat meitä toimimaan tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti, kun yhteiskunta on poikkeustilassa. Tulevaisuustaidot vahvistavat meitä selviämään tulevaisuudessa.

4.5 Soveltava taide

Ihmisellä on perustarve kokea itsensä luovana olentona; luovuus on ihmisen synnynnäinen ominaisuus, joka voi olla läsnä elämän eri ulottuvuuksissa (Huhtinen-Hildén & Karjalainen 2019,11). Jotkut meistä ajattelevat, etteivät ole luovia tai että luovuus on ominaisuus, joka kuuluu vain taiteilijoille. Luovuutta ei kuitenkaan ole vain taiteellinen toiminta; omaa luovuutta voi käyttää erilaisissa ongelmanratkaisutilanteissa, eksyneenä metsässä tai vaikkapa viikatessa lakanoina ja pyyhkeitä liinavaatekaapin hyllyille.

Luovan toiminnan avulla voimme rakentaa siltoja toistemme välille ja avata tien tunteisiimme. Se mahdollistaa kohtaamisen, jossa olemme yhdenvertaisia ja voimme jakaa yhdessä kokemustamme. Yhdessä koetun luovan toiminnan on havaittu lisäävän osallisuuden kokemusta. Luova toiminta voi tarjota mahdollisuuden tutkia omia kokemuksia ja omaa elämäämme toiminnallisesti. (mt., 12-14.)

Yhteistä kieltä ei välttämättä tarvita; luova toiminta mahdollistaa myös sanattoman kommunikation, kohtaamisen (mt.,12). Hyvä esimerkki tästä on osallistumiseni Teatterikoulun soveltavan teatterin Bok Mbolo- kurssille kymmenen vuotta sitten. Kurssilla teimme improvisaatioharjoituksia senegalilaisten nuorten kanssa, vaikka meillä ei ollut yhteistä kieltä. Harjoitukset

olivat puhumattomuudessaan niin intensiivisiä, että meistä tuli läheisiä ystäviä ja olemme edelleen kontaktissa toisiimme sosiaalisenmedian kautta.

Taiteen soveltavasta käytöstä voidaan käyttää myös nimitystä soveltava taide, taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät, taiteen soveltava käyttö, osallistava taide, yhteisötaide, voimauttava taidetoiminta, sosiokulttuuriset menetelmät ja taiteelliset interventiot (mt.,15). Taidot elämään toiminnassa käytetään nimityksiä luova toiminta ja taidelähtöinen tekeminen. Itse käytän nimitystä soveltava taide omasta taustastani johtuen; käyttänyt soveltavaa teatteria työssäni ja mielen luovien menetelmien käyttämisen soveltavaksi taiteeksi.

Soveltavaa taidetta käytettäessä ei päämääränä ole valmis teos. Tärkeämpää koko prosessissa on osallistujassa heräävä osallisuuden ja toimijuuden kokemus sekä osallistujan mahdollisuus päästä kosketuksiin oman luovuutensa kanssa (mt., 15). Soveltava taide menetelmänä Taidot elämään- hankkeessa tarjoaa nuorelle turvallisen luovuuden tilan, jossa nuori voi tarkastella omia vahvuuksiaan, voimavarojaan ja mahdollisuuksiaan. Se voi mahdollisesti käynnistää prosessin, jossa omat haaveet, toiveet ja elämän suuntaviivat muuttuvat näkyviksi.

5 TAVOITTEET

Elämme juuri nyt hyvin erikoista ajanjaksoa ja sen mukana toimintamme on muuttunut radikaalisti. Aloittaessani kehittämistyöni minulla oli kaksi tavoitetta: coach-koulutuksen yhdenvertaisuusosion luominen ja työkalupakin muokkaaminen yhdenvertaisuustietoiseksi. Koronapandemian takia kehittämistyöhön liitettiin myöhemmin mukaan etäohjaukseen liittyviä kehittämistehtäviä.

5.1 Coach-koulutuksen kehittäminen

Allianssi (2021) listaa sivuillaan tavoitteita nuorten yhdenvertaisuudelle. Yksi tavoitteista on se, että kunnissa, seurakunnissa ja järjestöissä nuorisotyötä tekeillä ammattilaisilla ja vapaaehtoisilla pitäisi oltava riittävät valmiudet edistää nuorten yhdenvertaisuutta. Koska ympärillämme oleva maailma muuttuu vauhdilla ja coachauksessa on kyse elämäntaitovalmennuksesta, on myös coach-koulutuksen jatkuva kehittäminen tarkoituksen mukaista. Vaikka Taidot elämään- hanke on ollut olemassa jo useita vuosia, ei sen coach-koulutukseen ole koskaan aikaisemmin sisällytynyt yhdenvertaisuustietoutta.

Kehitystyöni tavoitteena oli luoda coachien perehdytyskoulutukseen sellainen yhdenvertaisuusosuus, joka antaisi kaikille koulutukseen osallistuneille riittävät valmiudet ohjata yhdenvertaisesti VALMA-luokissa. Ääneen lausumattomana tavoitteenani oli myös se, että he ohjaajina osaisivat mahdollisesti edistää yhdenvertaisuustietoisuutta nuorten ajatusmaailmassa. Yhdenvertaisuusosio oli toiminnallinen ja sisälsi sellaisia harjoituksia, joita he voisivat käyttää ohjattaessaan nuoria sekä nyt coacheina että tulevaisuudessa ammatissa toimiessaan.

Koska koronapandemian takia coachien valmennustunteja toteutettiin jo keväällä 2020 etänä, tavoitteena oli koulutuksissa antaa valmiudet myös etävalmentamiseen yhdenvertaisuustietoisesti. Tämä toteutui vain osittain johtuen mahdollisesti siitä, että perehdytyskoulutusten ajankohtana olimme taas lähiopetuksessa ja ehkä liian toiveikkaana ajattelin tilanteen jatkuvan samanlaisena loppuvuoden. Koulutukset olivat myös kestoltaan niin lyhyitä, ettei niihin olisi voinut sisällyttää yhtään enempää tietoa.

5.2 Coachien työkalupakin muokkaaminen yhdenvertaisuustietoiseksi

Taidot elämään- hankkeella on coacheja varten oma työkalupakki, johon kaikilla koulutukseen osallistuneilla on pääsy. Koska työkalupakkiin oli koottu vuosien saatossa harjoituksia, ei niiden sisältö ollut yhdenvertaisuustietoista. Työkalupakin ulkoasu oli myös hieman sekava eikä sellaisenaan nopeasti selattava. Olin kolmannen ammatillisen harjoitteluni aikana muokannut Lasten ja nuorten säätiossa jo päättyneen Sirkuksesta siivet elämään- hankkeen työkalupakin ulkoasun selkeäksi ja toimivaksi, ja päätin nyt muokata coachien työkalupakin samanlaiseksi.

Joissakin coachien palautteissa toivottiin työkalupakin muokkaamista sellaiseksi, että harjoitukset sopisivat myös sellaisille VALMA-ryhmille, joissa oppilaalla olisi joku fyysinen rajoite. Coachit toivoivat jo olemassa olevien harjoitusten rinnalle soveltavia tai vaihtoehtoisia harjoituksia.

Koska koronapandemian takia etäyhteyksillä pidettävät ohjaustuokioiden asettivat omia haasteita, oli tärkeä osa kehittämistyötä myös muokata työkalupakin harjoituksia etäohjaukseen sopiviksi. Etäohjaukseen muokatut harjoitukset ovat osittain uusia ja osa vanhoista harjoituksista muokattuja sovelluksia.

Tavoitteena oli luoda yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki, jonka jokainen harjoitus sopisi kaikille ryhmille ohjattavaksi tai harjoituksesta olisi sovellus sekä mahdollinen etäversio. Tavoitteenani oli kehittää uusia, erilaisia harjoituksia niiden harjoitusten rinnalle, jotka eivät olleet sovellettavissa tai muokattavissa.

6 TOIMENPITEET

6.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimusmenetelmät on jaettu määrällisiin ja laadullisiin menetelmiin (Ojasalo, Ritalahti & Moilanen 2015, 105). Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jolle tyypillisiä menetelmiä ovat teema-, avoin- ja ryhmähaastattelu sekä osallistuva havainnointi. Tarkoituksena oli hankkia suppeasta kohteesta mahdollisimman paljon tietoa ja sillä tavalla ymmärtää sitä paremmin ja kokonaisvaltaisemmin. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtaisesti kuvataan todellista elämää, joka on moninainen kokonaisuus eikä sitä voi mielivaltaisesti jakaa osiin. (mt, 105.)

6.2 Lähestymistapa

Konstruktiiivinen tutkimus on hyvä lähestymistapa silloin, kun tehtävänä on luoda uusi tuote, järjestelmä, malli tai suunnitelma. Lähestymistapana konstruktiiivinen tutkimus muistuttaa innovaatioiden tuottamista ja toisaalta siinä on myös palvelumuotoilun piirteitä. (Ojasalo, Ritalahti & Moilanen 2015, 66.)

Opinnäytetyöni lähestymistapani on konstruktiiivinen tutkimus, joka voi myös pitää sisällään toimintatutkimuksen piirteitä. Toimintatutkimuksessa ei olla kiinnostuneita vain siitä, miten asiat ovat, vaan se pyrkii todellisuuden muuttamiseen (mt., 60). Näkisin, että opinnäytetyöni pitää sisällään piirteitä useista eri lähestymistavoista, myös toimintatutkimuksesta.

6.3 Menetelmät

Konstruktiiviselle tutkimukselle tyypillisiä menetelmiä ovat kyselyt, haastattelut, ryhmäkeskustelut ja havainnoinnit (Ojasalo, Ritalahti & Moilanen 2015, 68).

Keväällä 2020 kehittämistyötä aloittaessani oli tärkeää tietää, mitä mieltä entiset coachit olivat perehdytyskoulutuksen sisällöstä. Minua kiinnosti myös se, millaista yhdenvertaisuustietoutta heillä jo oli ollut ennen osallistumistaan perehdytyskoulutuksen. Tätä ryhdyin selvittämään laatimalla Webropol- kyselyn, jolla hain vastauksia näihin kysymyksiin. Lähetin kyselyn sähköpostina yli 200 entiselle coachille. Pettymyksekseni sain vastauksia vain 32. Kuitenkin niissä lähes kaikissa oltiin samaa mieltä siitä, että koulutukseen olisi tarpeen lisätä yhdenvertaisuusosio.

Webropol- kyselyn vastausten pohjalta lähdin elokuussa 2020 kehittämään yhdenvertaisuusosiota tulevia coach-koulutuksia varten. Koulutuksia pidettiin syksyn 2020 aikana Humanistisen korkeakoulun Helsingin ja Turun kampuksien yhteisöpedagogiopiskelijoille sekä Tampereen ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakoulutuksen opiskelijoille. Lisäksi coacheilla oli koulutusten jälkeen mahdollisuus osallistua vertaistapaamisiin, joissa he saivat lisämateriaalia erilaisten etäharjoitusten ja vertaistuen muodossa. Tapaamisissa heillä oli tilaisuus jakaa omia hyväksi koettuja käytäntöjä ja esittää kysymyksiä meidän kouluttajien lisäksi myös muille coacheille.

Haastattelu sopii hyvin kehittämistehtäviin, sillä haastattelulla saadaan nopeasti syvällistäkin tietoa kehittämiskohteesta (Ojasalo, Ritalahti & Moilanen 2015,106). Toisena menetelmänä oli haastattelut. Haastattelin Taidot elämään- hankkeen kehittäjän, entisen Lasten ja nuorten säätiön asiantuntijan, Anna-Maija Lahtisen saadakseni paremman kuvan siitä, miten hanke oli saanut alkunsa, miten coachaus oli otettu osaksi toimintaa ja oliko yhdenvertaisuusasioita olleenaan otettu huomioon hanketta luodessa. Haastattelin myös kahta coachia; toinen oli osallistunut Helsingin ja toinen Turun koulutukseen. En ole liittänyt tämän opinnäytetyön mukaan kyseisiä haastatteluja, sillä ne ovat olleet vain itselleni selkeyttäviä, mutta mitään uutta ja ihmeellistä tietoa ne eivät antaneet tähän työhön.

Kolmas käytössä ollut tutkimusmenetelmäni oli havainnointi. Havainnointi on tärkeä ja hyödyllinen tutkimuksen kehittämismenetelmä. Sen avulla saadaan helposti selville, miten ihmiset käyttäytyvät ja mitä tapahtuu aidossa toimintaympäristössä. (mt., 114.) Havainnoinnin avulla oli helppo huomata epäkohtia toiminnassa. Ulkopuolisena havainnoitsijana kykenin kiinnittämään aivan eri tavalla huomiota yhdenvertaisuuden puuttumiseen tai epäkohtiin kuin jos olisin ollut toiminnasta vastaavana. Työtekijä ei usein ole tietoinen toiminnastaan ja siten tekemästani havainnointiraportista hän voi saada tärkeää tietoa omasta toiminnastaan.

Otin havainnointikohteekseni yhden coachiparin tai -ryhmän jokaisesta ammattikorkeakoulusta. Espoossa Omniassa olin paikan päällä, Salon ja Tampereen ryhmiä havainnoin etänä verkon välityksellä. Näissä havainnoinneissa ei yllätyksekseni tullut esiin mitään suurempaa huomautettavaa, päinvastoin coachit toimivat hyvin sensitiivisesti ja yhdenvertaisesti. Minuun teki vaikutuksen se, miten eräs heistä spontaanisti tuki erilaista oppijaa laittamalla likoon omat oppimishaasteensa.

Coachien lisäksi havainnoin muuta Lasten ja nuorten säätiön toimintaa työpajoissa, koulutuksissa sekä luennoilla. Eri hankkeiden työpajoissa ja koulutuksissa olin silloin osallistuva havainnoija silloin, jos toiminnan luonteeseen ei sopinut sivusta havainnoiminen. Kehittämistyöni kannalta oli ensiarvoisen tärkeää nähdä dreamstereiden, opettajien ja taiteilijaohjaajien työskentelyä, sillä sain todella hyvän kuvan heidän yhdenvertaisuustietoisuudestaan ja paljon mielenkiintoisia havaintoja kehittämistyöni materiaaliksi. Olen käyttänyt hyväksi kaikkia havaintoja kehittämistyössäni.

Tarkoitukseni oli lisäksi haastatella VALMA- oppilaita ja toteuttaa coacheille muutama ryhmähaastattelu, joissa heillä olisi ollut mahdollisuus päästä vapaammin kertomaan ajatuksiaan coachaamisesta. Siirryttäessä etäopetukseen nämä haastattelut eivät kuitenkaan toteutuneet.

Viimeinen käyttämäni menetelmä oli coachien työkalupakin muokkaaminen yhdenvertaisuustietoiseksi siten, että jokaiselle harjoitukselle pyrittiin luomaan sovellus tai täysin uusi vaihtoehtoinen tehtävä. Lisäsin lisäksi työkalupakkiin etänä toteutettavia harjoituksia ja päivitin ulkoasua selkeämmäksi kuin mitä se oli ollut aikaisemmin.

7 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

Kehittämistyön tuloksena syntyi Taidot elämään- hankkeen coachien perehdytyskoulutuksen yhdenvertaisuusosio. Johtuen coach-koulutusten erilaisuudesta, myös tehtäväkokonaisuudet poikkesivat hieman toisistaan. Koronapandemian takia syntyi monta uutta harjoitusta etänä toteutettaviin koulutuksiin. Toinen kehittämistyötulos oli yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki. Näiden kahden lisäksi esittelen Lasten ja nuorten säätiön koko toiminnan havainnoimisen tuloksia, koska koen niistä olevan hyötyä kaikille niille, jotka haluavat kehittää omaa yhdenvertaisuustietoisuuttaan.

7.1 Taidot elämään- hankkeen coach-koulutus ja yhdenvertaisuusosio

Taidot elämään- hankkeen coachien perehdytyskoulutuksia pidettiin syksyllä 2021 kolme. Kaikissa niissä toimin kouluttajana yhdessä ohjaajani Anna-Liisa Pakarisen kanssa. Syyskuun alussa pidimme hybridikoulutuksen Tampereen ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakoulutuksen opiskelijoille. Ensimmäinen päivä pidettiin etänä Helsingistä ja toisena päivänä matkustimme paikan päälle Tampereelle. Lauantaina kävimme läpi yhdenvertaisuusasioita sekä laatimassani yhdenvertaisuusosiossa että soveltavan taiteen keinoin digityöpajassa, jossa teetimme osallistujille lyhyen videoelokuvan kännykän kameraa käyttäen.

 @nuori.fi

LYHÄRIPAJA

1. **Mentimeter- tehtävä:** yhdenvertaisuussanapilvi.
2. **Tarinan kertominen** lause kerrallaan käyttäen vähintään kahta sanaa/sanaparia sanapilvestä.
3. **Käsikirjoituksen tekeminen** tarinasta (kuvakäsikirjoitus tai käsikirjoitus) paperille 3 ruutuun.
4. **Lyhytelokuvan kuvaaminen** puhelimen kameralla max. 1 min.
5. **Lyhytelokuvan lähettäminen** sähköpostilla ohjaajalle.
6. **Lyhytelokuvien katsominen** yhdessä.

LASTEN
NUORTEN
SÄÄTIÖ

Kuva 8. Soveltavan taiteen yhdenvertaisuus- teemaisen lyhytelokuvatyöpajan sisältö.

Seuraava koulutus pidettiin kaksipäiväisenä Nurmijärven kampuksen yhteisöpedagogeille Helsingissä. Ensimmäisenä päivänä pidin osallistujille 90 minuutin pituisen yhdenvertaisuusosion, joka oli täysin samanlainen sisällöltään kuin Tampereen koulutuksessa. Koulutuksen soveltavan taiteen osuudessa he eivät kuitenkaan tehneet yhdenvertaisuuteen liittyvää lyhytelokuvaa, vaan saivat tutustua muusikkotyöpajaohjaajien kanssa kuvionuottien avulla soittamiseen.

Viimeinen koulutus, jossa toimin kouluttajana, oli Turun yhteisöpedagogiopiskelijoille pitämämme kolmipäiväinen etäkoulutus. Yhdenvertaisuusosio oli muuten sama kuin Helsingissä, mutta positiiviseen erityiskohteluun liittyvä harjoitus oli kehittämäni etäversio. Harjoituksessa pyydettiin hakemaan mahdollisimman nopeasti lähistöltä eri esineitä ja näyttämään niitä kameralle. Voittaja oli se, joka toi pyydetyn esineen ensimmäisenä nähtäväksi. Tehtävä oli eriarvostava, koska pyydettyjä esineitä ei ollut varmastikaan saatavilla kaikkien kotona. Pyydytetyt esineet olivat punainen hame, vihreä kahvikuppi, partahöylä ja kumipäinen lyijykynä.

Varsinainen yhdenvertaisuusosio kaikille koulutusryhmille piti sisällään reflektiotehtävän, jossa osanottajat saivat ryhmissä tai pareittain miettiä, miten he ottaisivat alla olevan listan asiat huomioon ohjaustilanteessa tai ohjaustuokiota suunnitellessaan.

Kuva 9. Reflektio sanatehtävä siitä, mitä pitää ottaa huomioon yhdenvertaisessa coachauksessa.

Kaikki kuvassa mainitut asiat käytiin läpi joko kaikki yhdessä keskustellen tai pienryhmäkeskusteluissa, jonka jälkeen teimme vielä lyhyen yhteenvedon ryhmäkeskusteluista. Keskustelujen perusteella ainakin seuraavat asiat on hyvä ottaa huomioon ryhmiä ohjatessa.

Fyysinen ja psyykinen rajoite pitää ottaa huomioon valitessa valmennuskerran harjoituksia. Coachit eivät usein etukäteen tiedä, ainakaan ensimmäisellä kerralla, onko osanottajissa jollakin esimerkiksi näkövamma. Jos näin olisi, pallonheitto ei olisi hyvä lämmittelyharjoitukseksi. VALMA- luokassa saattaa myös olla psyykkisesti huonokuntoisia oppilaita ja silloin ilmaisharjoituksia voi olla vaikea teettää. Itselläni on kokemus hyvin ahdistuneesta oppilaasta, joka ei kyennyt tulemaan muiden kanssa yhdessä aloitusrinkiin. Varsin nopeasti luovuin maanittelusta, koska huomasin hänen ahdistuvan entisestään, ja annoin hänen katsella harjoitusta sivusta. Yhden jäädessä sivuun on kuitenkin ohjaajien pidettävä jämäkästi huolta siitä, että muut edelleen osallistuvat, koska muuten koko tilanne hajoaa eikä kukaan enää osallistu mihinkään harjoitukseen.

Ihönväri ei mahdollisesti tule esille muuten kuin aarekarttahaarjoitusta teetettäessä, ja silloinkin vain, jos leikataan lehdestä ihmisten kuvia. Itse en ole törmännyt tai edes kuullut tilanteesta, jossa coachin olisi pitänyt puuttua rasistiseen puheeseen tai käytökseen. VALMA- luokan etätyöpajassa kuitenkin havaitsin yhden ryhmän parin osallistujan käyttävän epäasiallisia ja syrjiviä profiilikuvia. Coachien ja muiden ohjaajien onkin hyvä muistuttaa nuoria nettietiketistä ja siitä, että netissä ollaan aina omalla nimellä ja profiilikuvalla,

Ikä pitää huomioida siten, että nuorille kannattaa puhua heidän omaa kieltään. Ohjaaja voi myös hyväksikäyttää omaa hius- ja pukeutumistyyliä, jos kokee sillä tavalla saavansa helpommin kontaktin nuoriin. Toisaalta nuoret kyllä heti huomaavat, jos ohjaaja on `feikki`. Itse keksin ohjatessani yksin, kun aiheenamme oli raha, laittaa heidät etsimään YouTubesta musiikkivideoita, jotka jollain tavalla liittyvät rahaan. Lopuksi jokainen sai vuorollaan esitellä valitsemansa kappaleen ja kertoa, miksi valitsi sen ja mitä artisti mahdollisesti halusi kappaleella kertoa. Sen jälkeen katselimme hetken videota. Muistan ikuisesti oppilaiden ilmeet laittaessani pyörimään Kuben Japanese Drip, jonka kerroin olevan lempikappaleeni. Siinä saivat nuoret hyvän opetuksen siitä, ettei pidä koskaan olettaa kenestäkään mitään.

Puhuessa ja ohjeita antaessa kannattaa käyttää selkeää kieltä. Ohjeet on hyvä kirjoittaa myös taululle, koska luokassa saattaa olla nuoria, jotka eivät puhu hyvin tai juuri ollenkaan suomea. Erilaiset oppimisvaikeudet voivat myös olla hankaloittamassa viestin perille menoa. Kuuluvaa

ja selkeää äänenkäyttöä kannattaa opetella, sillä mikään ei ole ärsyttävämpää kuin se, ettei kuule ohjaajan puhetta. Ryhmässä voi olla huonosti kuulevia osallistujia tai kuulovammaisia. Silloin on puhuttava tarpeeksi hitaasti, että tulkki ehtii tulkata puheen. Myös etäyhteydessä on tärkeää hidastaa puhenopeutta, sillä etänä suurin osa sanattomista viesteistä jää pois. Kun osallistujat eivät näe eleitä, ilmeitä ja kehon asentoja tarkasti tai ne puuttuvat kokonaan, he ovat vain kuuloaistin varassa. Omaa puhetta voi nauhoittaa vaikkapa puhelimesta ja tarkistaa siten omaa kielikäyttöään sekä puheen kuuluvuutta ja nopeutta.

Kulttuuritausta voi tulla esiin esimerkiksi nuoren erilaisina uskomuksina tai siinä, miten miespuoliset suhtautuvat naisiin. Silloin kannattaa lempeästi tehdä selväksi se, että meillä Suomessa on naisten ja miesten välillä tasa-arvo. Tai uskomuksiin kommentoida siten, ettei meillä Suomessa ei ajatella niin tai emme ole tottuneet sellaiseen asiaan. Pääasia on se, ettei nuorelle tule ohjaajan palautteesta sellainen olo, ettei hänen kulttuuritaustaansa arvosteta.

Perhesuhteet ovat kaikilla erilaiset. Joku voi elää suurperheessä, jossa on äiti ja isä. Joku voi asua lastenkodissa vailla mitään kontaktia sukulaisiinsa. Joku voi olla samaa sukupuolta olevien lapsi. Esimerkiksi unelmakarttaa teettäessä kannattaa ohjeistaa tehtävä niin, että nuorella on oikeasti mahdollisuus koota paperille unelmaperheensä eikä vain sellaista perhettä, jonka hän kuvittelee olevan yleisesti hyväksytty.

Kenenkään ihmisen sukupuolta on todellakaan pidä olettaa. Osallistuin jokin aikaa sitten nuorten taidetyöpajaan, enkä koskaan saanut selville, oliko eräs osallistuja tyttö vai poika. Tilanteessa sillä ei sinänsä ollut merkitystä, mutta tilanne auttoi minua ymmärtämään paremmin sen, miksi on niin tärkeää käyttää lapsista ja nuorista nimeä. Itse olen ratkaissut asian silloin, kun ei ole mahdollista luetella kaikkien nimiä, esimerkiksi hyvästelytilanteessa sanomalla, että heippa tyypit.

Jos on tarve puhua nuorten kanssa avioliitosta tai seurustelusta, voi ottaa seksuaalisen suuntautumisen huomioon käyttämällä sanaa kumppani tai puoliso. Unelmakarttajarjoituksen ohjeistuksessa kannattaa puhua unelmaperheestä; silloin ei kukaan joudu miettimään, saako perheessä olla kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa. Toki nuoren mielessä hänen tuleva perheensä voi olla hän itse yksinhuoltajana tai vaikkapa lemmikkieläimen huoltajana. Nuorten kielikäytössä homo edelleen usein käytetty haukkumasana ja ohjaajani Anna-Liisa Pakarinen kertoi silloin kysyvänsä nuorelta, miksi tämä sanoi niin. Jos nuori puhuu transuista, hänelle

pitää asiallisesti huomauttaa, että kyse on transsukupuolisuudesta, ja että sana transu on halventava nimitys.

Uskonnollinen tai muu vakaumus on jokaisen henkilökohtainen asia. Uskonnollista ennakkoluuloisuutta, esimerkiksi liittyen islamin uskoon, pyrin itse poistamaan jakamalla omia kokemuksia muslimeista avioliittoni ja Afrikan matkojeni pohjalta. Nuorten kanssa toimiessamme emme myöskään voi näyttää omaa kantaamme, vaikka joku olisi skinhead tai yksisarvisiin uskova enkelikuiskaaja. Kuitenkin, jos skinhead käyttäytyisi jotenkin rasistisesti, pitäisi ohjaajan totta kai siihen puuttua.

7.2 Yhdenvertaisuustietoinen coachien työkalupakki

Tämän kehittämistyön tuloksena syntyi myös uusi Taidot elämään- hankkeen coachien työkalupakki. Pakki todella kaipasi päivitystä, sillä se oli sekava kokoelma harjoituksia. Valmista selkeää yhdenvertaisuustietoista työkalupakkia voivat coachien lisäksi hyödyntää kaikki Lasten ja nuorten säätiön työntekijät sekä jos se olisi ladattavissa esimerkiksi Lasten ja nuorten säätiön sivuilla, kaikki alallamme nuorten kanssa työskentelevät.

Harjoitukset päivitettiin niin, että jokainen on joko valmiiksi yhdenvertainen tai vaihtoehtoisesti rinnalle luotiin sovellus, jonka voi valita, jos ohjattavassa ryhmässä on osanottajalla esimerkiksi liikuntarajoite. Työkalupakin kaikki harjoitteet eivät millään voi sopia liikuntarajoitteisille, näkö- tai kuulovammaisille. Erilaisia harjoituksia on kuitenkin niin paljon, että valinnan varaa on myös siinä tapauksessa. Onkin hyvä huomioida se asia, ettei yhdenvertainen työkalupakki tarkoita sitä, että jokaisen tehtävän pitäisi sopia kaikissa tapauksissa, vaan sitä, että jokaisesta aihepiiristä löytyy ainakin yksi sopiva harjoitus teetettäväksi kyseiselle ryhmälle.

Koska koronapandemian takia ohjaus tapahtuu nyt usein etänä, luotiin työkalupakkiin myös sovelluksia sekä aivan uusia harjoituksia etäohjausta varten. Näistäkin harjoituksista voisivat hyötyä Lasten ja nuorten säätiön lisäksi kaikki alallamme ohjaustyötä tekevät ammattilaiset. Etäohjausta varten koottiin vielä erikseen lyhyet ohjeet siihen, mitä pitää erityisesti huomioida, kun ohjaa etänä. Tämä sen takia, ettei coachien perehdytyskoulutuksessa käyty läpi, millaisia asioita pitää huomioida etäohjauksessa.

8 YHTEENVETO

Yhdenvertaisuus on lisäksi minusta asia, jota enemmän pitää elää todeksi puheissa ja arjen käytännöissä kuin pitää esillä. Peltola (2021)

Tässä luvussa esittelen ensin kehittämisehdotuksiani Taidot elämään- hankkeen vetäjille. Toiseksi kerron Lasten ja nuorten säätiön toiminnan havainnoimisesta saaduista tuloksista, koska mielestäni ne liittyvät myös läheisesti sekä coachaukseen että alallamme nuorten kanssa työskentelevien ohjaustyöhön. Viimeisenä

8.1 Kehittämisehdotukset

Lukiessani palautteita coach-koulutuksesta voisin joistakin palautteista vetää sellaisen johtopäätöksen, että koulutusosioni oli epäonnistunut. Palautteessa puhuttiin siitä, että toisen ja kolmannen vuosikurssin yhteisöpedagogiopiskelijoille koulutuksessa olleet yhdenvertaisuusasiat olivat jo tuttuja ja osio tylsää kertausta. Ehdotankin Taidot elämään- hankkeesta vastaaville, että tulevaisuudessa coachien perehdytyskoulutukset räätälöitäisiin kohderyhmän mukaan. Ammatilliseksi opettajaksi opiskelevan vartijan ja yhteisöpedagogiopiskelijan tietopohja asiasta on jo taustan takia erilainen. Lisäksi suosittelen koulutukseen toiminnallisten ja ohjausharjoitusten lisäämistä, koska tekemällä oppii parhaiten, myös yhdenvertaisuusasioita.

Koska palautekyselyistä kävi ilmi, että osalla koulutuksiin osallistuneista coacheista oli hieman itsერიittonen asenne yhdenvertaisuusasioihin, lisäisin sekä perehdytyskoulutukseen Kouluvailla verta- oppaasta löytämäni (Rauhankasvatusinstituutti 2016, 11) Teflon-testin, jonka avulla voi tutkia omaa asemaansa yhteiskunnassa ja tulla tietoiseksi siitä, joutuuko elämässään kokemaan syrjintää niin kuin se yhdenvertaisuuslaissa määritellään (mt.,11). Suosittelen kaikille testiin tutustumista ja liitänkin sen tämän opinnäytetyön liitteeksi.

8.2 Pohdintaa

Aloittaessani matkan yhdenvertaisuustietoisuuteen innostuin, sillä nopeasti ymmärsin, että tämä on asia, jossa en voi koskaan sanoa olevani valmis. Kerroin johdannossa kasvaneeni yhdenvertaisessa ilmapiirissä, mutta se ei kuitenkaan pelkästään riitä. Pitää ymmärtää ja tiedostaa, mistä yhdenvertaisuudessa on kyse. Syventymiseni yhdenvertaisuusasioihin käynnisti itsessäni hyvin nopeasti mielenkiintoisen prosessin, joka jatkuu. Ihmisenä olen sellainen, joka kyllästyy

nopeasti, jos elämässä ei ole haasteita. Yhdenvertaisuustietoisuus on sellainen kyky, jonka kehittäminen jatkuu koko elämän ajan. Virheitä tulee väistämättä, mutta virheistä oppii.

Kun muutama coachi kertoi palautteissa tietävänsä yhdenvertaisuudesta jo kaiken mahdollisen, mielestäni he eivät ole tiedostaneet sitä asiaa, että yhdenvertaisuustietoisuutta pitää harjoitella koko ajan. Voin sanoa epäonnistuneeni koulutusosion laatimisessa siinä mielessä, etten saanut näissä muutamissa opiskelijoissa prosessia käyntiin. En osannut innostaa heitä. En tiedä, osaisinko vieläkö, mutta Teflon- testin avulla voisin yrittää. Itse sain tehtyäni testin pisteiksi 2 ja se tulos kertoo todella hyvin sen, miten etuoikeutetussa asemassa olen ajatellen yhdenvertaisesti kohdelluksi tulemista.

Yhdenvertaisuustyöni siis jatkuu, sillä maailma ei ole koskaan valmis. Vaikka emme elä enää sääty-yhteiskunnassa, maailmassa on edelleen vallanpitäjiä, joiden intresseihin ei yhdenvertaisuus sovi. Otan esimerkiksi taloudellisen eriarvoisuuden, rakenteissa piilevän rasismin tai vaikkapa naisten tasa-arvon. Provosoiden voisin sanoa, että yhdenvertaisuus maailmassa ei voi koskaan toteutua täysin, sillä aina on olemassa tahoja, joiden intresseihin sopii ihmisten eriarvoisuus. Usein tämä yhdenvertaisuusajattelu tai -ajattelemattomuus siirtyy sukupolvelta toiselle. Tämä on tärkeä tiedostaa, jotta ymmärtäisimme, miksi asiat yhteiskunnassamme muuttuvat niin hitaasti.

Yhdenvertaisuustietoisina meidän pitää tiedostaa nämä seikat ja taistella yhdenvertaisuuden puolesta. Kaikkien meidän etuoikeutettujen olevien pitää tuoda epäkohtia esille ja puolustaa heikommassa asemassa olevia. Yhteisöpedagogeina olemme avainasemassa; voimme omassa työssämme edesauttaa heikommassa asemassa olevia voimistamaan omaa osallisuuttaan ja toimijuuttaan yhteisössä ja yhteiskunnassa niin, että he tulevat nähdyksi ja kuulluksi tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä.

Yhteiskunnallisesti haastavissa tilanteissa ihmisoikeuksien tärkeys korostuu entisestään. Ihmisoikeuksien avulla voimme taata turvan jokaiselle ja suojata erityisesti yhteiskunnan heikoimassa asemassa olevia ihmisiä. Tämä kuitenkin edellyttää jatkuvaa työtä sen varmistamiseksi, että oikeudet toteutuvat myös käytännössä. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.) Koronapandemian aikana vastakkainasettelu on lisääntynyt. Poikkeusoloissa paha olo kasvaa sisällämme ja haemme syytä siihen. Meidän on vaikea mieltää kasvoton ja näkymätön koronavirus syylliseksi tilanteeseen, jolle emme mahda mitään. Sen takia annamme syyllisen roolin helposti hänelle,

joka on jo valmiiksi eriarvoisessa asemassa, joka ei pysty puolustautumaan. Juuri nyt on entistä tärkeämpää tehdä työtä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Työskentelemisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi voi aloittaa esimerkiksi puuttamalla nimitelyyn ja epäasialliseen kohteluun julkisella paikalla ja omalla työpaikalla. Jos haluaa edetä syvemmälle, voi lähteä mukaan järjestötoimintaan tai muuttamaan yhteiskunnan rakenteita asettumalla ehdolle kunnallis- tai eduskuntavaaleissa. Myös erilaiset kansalaisaloitteet voivat toimia muutoksen aikaansaamiseksi.

Yhdenvertaisuutta voi ja pitää edistää omalla toiminnallaan. Meillä kaikilla on vastuu ja velvollisuus tehdä sitä työtä. Meidän pitää puuttua syrjintään yleisillä paikoilla, omassa työpaikassamme sekä perhepiirissä. Meidän pitää ottaa kantaa netin vihakirjoituksiin asiapitoisilla kommentteilla tai järkevien kommenttien tykkäyksillä, esimerkiksi Olen täällä#-ryhmän jäsenenä Facebookissa. Meidän pitää levittää infoa yhdenvertaisuuteen liittyvistä hyvistä käytännöistä vaikkapa yleisöosastokirjoituksissa, blogeissa tai puhumalla omassa verkostoissa. Meidän pitää aina olla heikommassa asemassa olevan tukena ja turvana eikä jättää ketään taistelemaan eriarvoisuutta vastaan yksin. Meidän on oltava yhdenvertaisuustietoinen aina ja kaikkialla.

LÄHTEET

- Allianssi 2021. Nuoren hyvinvoinnin tekijät 4/6: yhdenvertaisuus & tasa-arvo. Viitattu 28.3.2021. <https://www.alli.fi/vaikuttaminenratkaistaan-suomen-suurin-ongelmanuorten-hyvinvointi/nuoren-hyvinvoinnin-tekijat-46>
- Bandura, A. 2001. Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26.
- Halonen, Katri 2019. Nuorten osallistaminen on tunnetta ja toimintaa. Blogikirjoitus 9.1.2019. Viitattu 29.3.2021 <http://osuma.metropolia.fi/2019/01/09/nuorten-osallistaminen-on-tunnetta-ja-toimintaa/>
- Helsingin kaupunki 2021. Helsingin peruskoulut. Strömbergin ala-asteen koulu. Meidän koulu. Viitattu 5.4.2021. <https://www.hel.fi/peruskoulut/fi/koulut/strombergin-ala-aste/meidan-koulu/>
- Herranen, Jatta & Lundbom, Pia 2011. Sosiaalisen vahvistamisen ajankohtaisuus. Teoksessa Jatta Herranen & Pia Lundbom (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Julkaisusarja C. Oppimateriaaleja 26, 4-12. Viitattu 29.3.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38289/978-952-456-114-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Huhtinen-Hildén, Laura & Karjalainen, Anna Liisa 2019. Luova toiminta siltana itsen, toisiin ja osallisuuteen. Teoksessa Anna Liisa Karjalainen (toim.) Luovan toiminnan työtavat. Käsi- ja kirjasto- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–17.
- Ihmisoikeusliitto 2021. Ihmisoikeudet Suomessa. Viitattu 2.4.2021. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet-suomessa/>
- Ihmisoikeusliitto 2021. Ihmisoikeudet Suomessa. Yhdenvertaisuuslaki Viitattu 4.4.2021. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet-suomessa/yhdenvertaisuuslaki/>
- Jalonen, Riikka & Heinonen, Laura 2019. Kaikki mukana? Yhdenvertaisuussuunnittelun opas nuorisotyöhön. Oulun kaupunki: Koordinaatti.
- Koulutus.fi 2021. Coachingopas. Viitattu 30.3.2021. <https://www.koulutus.fi/oppaat/mitaon-coaching-9434>
- Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Lasten ja nuorten säätiö 2021. Säätiö. Viitattu 29.3.2021. <https://www.nuori.fi/saatio/>
- Mehtonen, Tuija 2011. Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Jatta Herranen & Pia Lundbom (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Julkaisusarja C. Oppimateriaaleja 26, 13-29. Viitattu 29.3.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38289/978-952-456-114-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Gaudeamus Oy.

- Nousiainen, Kevät 2012. Käsitteellisiä välineitä tasa-arvon erittelyyn. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulma tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus Oy, 31–56.
- Nuorisolaki 72/2006. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>
- Ojasalo, Katri & Ritalahti, Teemu & Moilanen, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus 2021. Valmentavat koulutukset. Viitattu 30.3.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/valmentavat-koulutukset-2021>
- Parkkinen, Anna Liisa 2021. Valma-koulutuksen käy läpi jo 2% peruskoulunsa päättäneistä ja jatkossa heitä voi olla enemmän. Lasten ja nuorten säätien asiantuntija artikkeli 9.3.2020. Viitattu 30.3.2021. <https://www.nuori.fi/2020/03/09/valma-koulutus/>
- Pirola, Erna 2016. Koulu vailla vertaa! Yhdenvertaisuussuunnitteluopas. Rauhankasvatusinstituutti RKI ry. Viitattu 5.4.2021. https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2018/02/yhdenvertaisuus_opas_web.pdf
- Saari, Milja 2012. Sukupuolten palkkaeriarvoisuus tasa-arvon ikuisuuskysymyksenä. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.) Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulma tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus Oy, 201-225.
- Steinerkasvatuksen liitto. Viitattu 26.4.2021. <https://steinerkasvatus.fi/>
- Suomen Freinet-yhdistys 2021. Ajankohtaista. Kymppiluokat juhlivat. Viitattu 5.4.2021. <https://freinetyhdistys.wordpress.com/2016/05/17/freinetkoulut-kymppikoulut-juhlivat/>
- Suomen Montessoriliitto. Viitattu 26.4.2021. <https://montessori.fi/montessoripedagogiikka/>
- Särkelä-Kukko, Mona 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Julkaisussa Toim. Arja Jämsén & Anne Pyykkönen (toim.) oSallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, 34-50. Viitattu 12.4.2021. <https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2017/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>
- Valmaksi.fi 2021. Pedagogiikka. Viitattu 4.4.2021. <http://www.valmaksi.fi/pedagogiikka/>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. Yhdenvertaisuus. Viitattu 28.3.2021. <https://syrijinta.fi/yhdenvertaisuus>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. Euroopan unionin etnistä syrjintää kieltävä direktiivi täyttää 20 vuotta. Viitattu 2.4.2021. <https://syrijinta.fi/-euroopan-unionin-etnista-syrjintaa-kieltava-direktiivi-tayttaa-20-vuotta>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. Syrjintä ja yhdenvertaisuus. Positiivinen erikoiskohtelu. Viitattu 4.4.2021. <https://syrijinta.fi/web/yhdenvertaisuusvaltuutettu/positiivinen-erityiskohtelu>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. Yhdenvertaisuussuunnittelu. Viitattu 2.4.2021. <https://syrijinta.fi/yhdenvertaisuussuunnittelu>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 27.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

LIITTEET

1. Webropol- kysely
2. Lasten ja nuorten säätiön havainnointiohjeet
3. Teflon- testi

LIITE 1.

NUORI.FI

LASTEN JA NUORTEN SÄÄTIÖ

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdenvertaisuus Taidot elämään- hankkeen coachauksessa ja coachkoulutuksen kehittäminen. Kyselyn vastausaika 20.5.2020 asti.

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Sukupuolesi?

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Ikäsi?

- 18-23v.
- 24-29v.

- 30-40v
- 41-50v
- 51-60v

3. Missä AMK:ssa opiskelit toimieksasi coachina?

- HUMAKissa
- TAMKissa
- Jossain muualla, missä?

4. Ennen coachkoulutusta sinulla oli ohjaajakokemusta

- Erittäin paljon. Millaista?
- Melko paljon. Millaista?
- Jonkin verran. Millaista?
- Ei ollenkaan.

COACHKOULUTUS

Taidot elämään- hankkeen coachkoulutusta ollaan kehittämässä ja sen takia on tärkeä saada entisiltä coacheilta mielipiteitä koulutuksesta.

5. Antolko coachkoulutus sinulle valmiudet toimia coachina?

- Kyllä, perustele hieman
- Ei, perustele hieman

6. Mikä osa-alue coachkoulutuksessa kaipaisi lisäperehdytystä?

- Yhdenvertaisuuskoulutus
- Ohjaajakoulutus

Ohjaajan käytännön työkalut

Jokin muu, mikä?

YHDENVERTAISUUS JA COACHAUS

7. Yhdenvertaisuus on tärkeä asia ja sen pitää toteutua myös coachin ohjaustyössä. Mitkä seikat coachin pitää ottaa mielestäsi huomioon ohjaustyössään, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi? Valitse niin monta kohtaa kuin haluat.

- seksuaalinen suuntautuminen
- ihonväri
- uskonnollinen tai muu vakaumus
- sukupuoli-identiteetti
- liikuntarajoite
- ikä
- autismin kirjo
- haasteet oppimisessa
- mielenterveys
- Jokin muu, mikä?

8. Miten otit huomioon yhdenvertaisuuden toteutumisen omassa coachauksessasi?

9. Millaista koulutusta tarvitset edistääkseni yhdenvertaisuutta omassa työssäsi?

- Teoriaa ja kirjallisuutta
- Toiminnallisia menetelmiä

Jotain muuta, mitä?

10. Tähän voit kirjoittaa kehitysideoita koskien coachkoulutusta ja -toimintaa yleensä.

LIITE 2.

Lasten ja nuorten säätiön yhdenvertaisuuskartoitus 2020

HAVAINNOINTIOHJEET

Kun havainnoit toiminnan yhdenvertaisuutta, kiinnitä huomiota seuraaviin asioihin:

- Toiminnan aloitus: Tilat, saavutettavuus, ohjeistus, ilmapiiri, osallistujien ja vierailijoiden tarpeiden huomiointi.
- Toiminnan aikana: Onko toiminta saavutettavaa erilaisille ihmisryhmille? Kuinka hyvin osallistujien ja vierailijoiden tarpeet otetaan huomioon?
- Ohjaajien havainnointi: Mitä huomioita teet ohjaajien toiminnasta ajatellen yhdenvertaisuutta? Esim. käytetyt tehtävät, puhe, kieli, visuaaliset esitykset, muu)
- Osallistujien havainnointi: Mitä huomioita teet osallistujien toiminnasta yhdenvertaisuuden näkökulmasta?
- Toiminnan lopetus. Onko lopetus ja mahdollinen jatko-ohjeistus selkeä ja kaikkien ymmärrettävissä ja saavutettavissa?

LIITE 3.

TEFLON-TESTI

Testissä käydään läpi seuraavat ominaisuudet:

- ikä
- etninen tausta
- kansalaisuus
- äidinkieli tai kielet
- uskonto
- sukupuoli
- seksuaalinen suuntautuneisuus
- vamma tai terveydentila.

Teflon- kysymys: Kuinka usein joudut elämässäsi epämukaviin tilanteisiin tai epämukavan erityishuomion kohteeksi edellä mainittujen ominaisuuksiesi takia?

Pisteitä annetaan jokaiselle ominaisuudelle sen mukaan, miten ne itse kokee:

- 3 pistettä = usein
- 2 pistettä = joskus
- 1 piste= harvoin
- 0 pistettä = ei koskaan

Rauhankasvatusinstituutti, Koulu vailla vertaa! Opas- yhdenvertaisuus